...a les nenes que encara sobreviuen habitant-nos,
aquelles que encara som.

Uns apunts necessaris:

Aquest text neix en el decurs, i fruit les conclusions sorgides, arrel de la elaboració de les Jornades sobre Educació en Espais Privats de Llibertat dutes a terme durant el mes de Maig del 2010 a la Facultat de Pedagogia de la UB, de les quals hem estat organitzadores.

M'he permès la llicència d'escriure el text en genèric femení desobeint les regles gramaticals antropocèntriques; algunes sabem que el llenguatge articula una manera de construir el món i, tot i que sabem també que amb aquest gest no acabarem amb l'opressió a la que ens aboca el patriarcat —a tots els gèneres—, sabem que, si més no, ens pot ajudar a evidenciar una realitat que volem transformar i que farem el que calgui per transformar. Tanmateix escriuré en plural ja que aquestes reflexions són el fruit de la confluència i interacció de diverses persones i diversos moments, aquesta opció em porta a no enclaustrar-me en el "jo" individual al que l'academicisme —i especialment l'avaluació individual— ens aboquen. Tot i així, algú de nosaltres ha escrit aquestes paraules. Aquest algú no pretén amb aquesta acció desrespontsabilitzar-se del que en aquest document és diu sinó compartir-ho per tal de poder continuar amb el debat endegat; eternament inconclús.

Aquest text pot ser reproduït en la mesura que es cregui necessari sense cap autorització prèvia. Llegeix, debat i difon.

Carcelona,una plujosa primavera del 2010.

"Hablar, incluso cuando hablamos de nosotros mismos, implica siempre ocupar el lugar de otro en cuyo nombre se pretende hablar y a quien se priva el derecho de hablar."

Gilles Deleuze.

Índex

Preludi a la paraula neutralitzada.....11
Una possible introducció.....15
Recorregut i mètode de la investigació; un desplaçament necessari.17
La Infància com a institució; o la neutralització de la potència.....21
La desacreditació de la transgressió; processos d'infantilització de l'alteritat i processos de bunkerització cultural.....24
Ventrilogies i altres processos de castració.....26
Per què protegir a les infants i adolescents?.....29
De la socialització a la transmissió de mites; la mutació de les agents de socialització.....33
La família com a corretja de transmissió cultural.....34
La mort de la família i el traspàs de rols.....36
El fracàs de l'escola com a agent socializador.....38
Els mitjans de comunicació com a agents de socialització; de l'Estat-pare a l'Estat-mercat.....41
L'Estat-Pare; el paper de la Protecció de la Infància i l'Adolescència.....45
El paper clau de la pobresa estructural.....49
La rentabilització de la pobresa.....51
Educació o contenció? de la infància perillosa a la infància en perill, un desplaçament etiològic.....57
La relació educativa; la redundant Educació Social.....63
El lloc de la educadora.....65
La mort de la educadora com a figura professional, que no la mort de l'educació.....66

Dignificació del conflicte.....69

Finestra sobre allò educatiu.....70

Contra el relativisme postmodern.....71

Apunts sobre la desprotecció: possibles mesures.....73

Per no concloure.....75

I abans no acabem amb l'escola?.....76

Bibliografia.....78

Preludi a la Paraula neutralitzada.

"Son irreductibles uno a otra: por bien que se diga lo que ha visto, lo visto no reside jamás en lo que se dice."
Michael Foucault, Las palabras y las cosas.

És trist; lamentem que aquest text que avui tens a les mans no hagi estat escrit des de el lloc on li pertoca. Aquí, llastimosament, no trobaràs crits de dolor ni de ràbia —paraules majúscules que expressin allò que ara sentim—. Aquestes paraules que avui llegeixes estan escrites per ser escoltades i, sobretot, per a ser enteses. Aquestes paraules han perdut part de la seva potència al haver hagut de ser ordenades i disposades en un format intel·ligible, correcte, ordenat, escrit amb el cap i no amb l'estómac; des de la impotència d'haver d'articular un dolor que no es pot expressar amb paraules. Sabem emperò, que aquest fet és necessari ara que constatem la urgència d'endegar un debat sobre *la indignitat de parlar pels altres*[1] i sobre el desplaçament etiològic que ens trobem en el tractament de les problemes derivats de viure en societat;

[1] Tal i com assenyalà Foucault en una famosa conversa amb Deleuze.

desplaçament del focus que les genera cap a les persones on aquestes es manifesten, *desplaçament que no pot deixar de ser pervers.* Tot i així és possible que algunes us sentiu violentades per el que aquí subscrivim, tant pel contingut com per, de vegades, la forma en que aquest s'expressa. Us anticipem que aquesta violència no pot competir amb la violència que sentim recaure sobre nosaltres cada cop que aquest sistema miserable, que beneficia a unes poques en detriment d'una grandiosa majoria, ens condemna a haver de vendre la nostra força de treball per tal de poder sobreviure. Us anticipem que no mirem aquí tampoc de competir, no mirem de restablir cap suposat ordre natural absent de conflicte, no tractem de confrontar una violència amb una altra a veure quina guanya sinó que mirarem de posicionar-nos enfront de la legitimitat d'una respecte l'altre; *som plenament conscients que no és igual de legítima la violència de l'amo que s'exerceix sobre el seu esclau que la de l'esclau que lluita per la seva llibertat.* Una és de negació i l'altre d'imposició. No mirarem de mitigar els conflictes que ens semblen inherents a la vida en si, ans al contrari. La nostre intenció és la d'apostar per trobar nous possibles on ancorar-nos encara que sigui per agafar una mica d'aire; nous possibles que ens situïn en el repte constant que és reinventar-nos en els altres amb els altres, sabent-nos capaces de crear un món més enllà dels possibles que ja coneixem i que de cap manera ens satisfan.

-Si piensas que no estás luchando por ti piénsalo de nuevo, si sabes que no estás luchando por ti, quizas estés en el bando equivocado.-

Beyond Amnesty .Anònim.

Estem en guerra contra aquest sistema. Estem en guerra contra el patriarcat que erigit sota el capitalisme es manifesta en la nostra quotidianitat i ens travessa. Estem en guerra contra el capitalisme tant sota la seva màscara socialdemòcrata com sota el seu descarat liberalisme. Estem en guerra perquè no ens queda una altre opció, nosaltres no l'hem decidida; la qüestió és què fem d'aquesta guerra, cóm la gestionem. Algunes decideixen viure-la en la intimitat, adaptant-se a ella i conformant la seva vida a una vida miserable

instal·lada en el fatalisme, altres decidim fer-hi front en la recerca d'accions que recaiguin directament sobre l'arrel dels problemes; vinculant-nos a les altres afectades, teixint ponts de comunicació que traslladin la política allà on li pertoca: la vida. —Si algú no és capaç d'entendre que ens hi va la vida és que encara no ha entès res—. La destrucció del món que ens precedeix il·lumina l'aurora dels milers possibles. Estem decidides: *ho volem tot!* No sabem com serà allò que vindrà, el que si que sabem és que no vindrà sol, per gràcia divina. No sabem què volem construir, però sabem que *ho volem construir plegades*, conscients que, com varem llegir en una octaveta repartida a una mani d'estudiants[2]:

- *Lo único que se puede perder de verdad es el miedo.*

[2] Octaveta repartida al 1998 en una manifestació d'estudiants a Madrid. Grup autònom.

Una possible introducció.

Que queremos? Tansolo ver a los niños reir.
Gabriel Celaya.

Reconeixem la dificultat d'aquelles que, al igual que nosaltres, veuen en la infància explotada[3] una de les manifestacions més descarnades de la crueltat d'un món on el que prima és la mercaderia i on les persones esdevenim una mercaderia més dins la lògica capitalista; reconeixem la dificultat d'aquelles que observen cóm les més vulnerables dins aquesta cadena acaben essent les persones més afeblides o indefenses davant les relacions de dominació —que no les més febles—; reconeixem que, a primer cop d'ull, la protecció d'aquestes persones sembla una urgència enfront el seu desemparament però, què fem quan intuïm que la mateixa Administració que es dedica a protegir a les més *desemparades* és la mateixa Administració que possibilita o fins i tot genera les condicions perquè aquest desemparament es materialitzi? Què fem quan intuïm que, tot i la nostra bona voluntat, podem estar ajudant a reproduir condicions d'opressió o a cronificar-les? Pensem que, avui en dia, el paper d'aquelles que hem decidit apostar per l'educació —entre d'altres eines— com a eina indispensable per a assolir graus cada cop més amplis d'autonomia del conjunt de les persones no ho tenim gens fàcil; molts cops no n'hi ha prou amb la nostre bona voluntat, molts cops es fa necessari observar les petites sotileses que, amagades sota les capil·laritats de la nostra quotidianitat, amaguen les perversions més arraigades del sistema que volem combatre: en molts gestos roman amagat inherentment l'exercici de Poder, *la dominació de les unes per les altres*.

[3] Quan parlem en aquest text d'infància explotada ens estarem referint a aquelles persones que pel fet de néixer en un entorn familiar on les situacions d'explotació són més agreujades tenen unes dificultats afegides en relació a la consecució de la seva autonomia, consecució, d'altre banda, igualment difícil per a la resta de la població que, en qualitat d'oprimides dins les relacions de producció/consum capitalistes, només disposem de la nostra força de treball i de la seva conseqüent venda.

Volem aquí aproximar-nos al fenomen de la protecció a la infància però, fora del que podria ésser habitual, no ens encararem a aquesta fent un anàlisi de les institucions que, des de l'Estat, recullen aquest encàrrec —si més no, no d'entrada—, sinó que mirarem de fer un recorregut que ens permeti qüestionar-nos les percepcions que tenim respecte a la infància per tal d'enfortir aquelles que mereixin ser enfortides així com esfondrar aquelles que són resultat d'un llegat cultural que no compartim[4]; fent, d'aquesta manera, un exercici de *deconstrucció* podrem atansar-nos a no reproduir aquelles injustícies que pretenem d'entrada combatre. Utilitzarem l'encàrrec de la protecció a la infància com a exemple prou significatiu per poder analitzar de forma més global allò que succeeix —o pot succeir— en altres camps d'allò que històricament s'ha anomenat treball social.

Volem deixar clar que no desmereixem cap iniciativa que apunti en la direcció de la plena emancipació i l'autonomia de les més petites tot i que molts cops observem que aquestes actuacions no són les més encertades. No pretenem en aquest treball atacar a les persones que, per desconeixement o per inèrcia, reprodueixen la lògica de la dominació —tot i que això no les absolgui de la seva responsabilitat—; el que pretenem aquí és traçar línees que ens permetin dirigir-nos cap a possibles accions educatives que es corresponguin plenament amb la nostra aposta per l'autonomia humana i contra l'alienació del control sobre les nostres vides; possibles marcs on establir-nos en el dubte de saber-nos incomplertes, desitjoses d'aprendre de l'altre amb l'altre. És en aquesta mateixa direcció que pretenem obrir dubtes vers la nostre posició respecte la infància, potser no per descobrir què és el que cal fer però si per tal d'esbrinar què no fer en nom de la seva pretesa autonomia.

En aquest assaig farem continues entrades i sortides, continues anades i vingudes en relació a allò particular i a allò estructural; això serà així per tal de mirar d'aproximar-nos a la complexitat del tema tractat i així mirar d'evitar

[4] En aquest sentit mirarem de deixar ben clar, en el recorregut del treball, el perquè de la nostre decisió sobre la validesa o no d'un axioma i, per tant, el per què al escollir entre la validesa o no d'aquests exigeix o condiciona d'una pressa de partit, d'un gest polític.

allò de que ens alerta la dita popular: *és molt probable que els arbres no ens deixin veure el bosc*, o que el bosc no ens deixi veure els arbres.

Som plenament conscients que analitzant i centrant-nos en la particularitat o en la globalitat aïlladament, acabem adequant les nostres conclusions als nostres propòsits inicials o a les percepcions que ens han fet apropar-nos a aquest tema, impossibilitant-nos així *des-cobrir* de manera genuïna què roman darrera les nostres observacions i anàlisis.

És des d'aquest mètode d'investigació que ens hem vist empesos a realitzar diverses entrevistes a companyes que treballen en diversos àmbits educatius al voltant de la Infància —o si més no amb la intenció d'ésser educatius— sense abandonar l'anàlisi sociològic, polític i psicològic que estructura i vertebra les diferents experiències individuals; de la bibliografia a l'experiència concreta, de l'anàlisi institucional a la construcció ideològica que el suporta, de l'acadèmia al carrer. Esperem que aquesta entrada i sortida no «maregi» a la lectora d'aquestes pàgines, si ho hem decidit fer així és perquè tenim la convicció que és necessari per poder desenvolupar un anàlisi complert i rigorós.

Recorregut i mètode de la investigació; un desplaçament necessari.

"Tot allò que mereixi ser criticat
ha d'ésser criticat."
Llegit a les parets.

Arrel de les denuncies fetes per diversos organismes oficials en relació a diverses situacions viscudes a alguns centres d'acollida inscrits al circuit de Protecció a la Infància, algunes de nosaltres ens hem vist interpel·lades fent-nos la pregunta de cóm és possible que es donin aquestes agressions en espais que són, pretesament, per a la protecció? Interpel·lades degut a que moltes de nosaltres ens hem apropat a *l'Educació Social* des d'una sensibilitat preferentment centrada en la figura de l'anomenada *Infància en Risc*. Ens sembla potser no direm estúpid però si més no una mica ingenu pensar que aquest fet és gratuït o casual. Pensem que el fet de que es donin aquests fets té

un sentit, tot i que —potser— no una intenció. Podríem pensar, d'entrada, que, tal com ha estat denunciat en diverses ocasions pel Síndic de Greuges[5], aquest fet és degut a una manca de recursos cap a l'Administració encarregada i que amb més recursos es solucionarà el problema però, no estem parlant de que la feina no es faci ben feta sinó de que aquesta està a les antípodes del que per educació o protecció podem entendre. Ens és del tot inadmissible acceptar que en el recorregut de Protecció a la Infància puguin existir fets com els assenyalats per Amnistia Internacional, el Síndic de Greuges o col·lectius que fan una denuncia constant i sistemàtica sobre allò que, de manera normalitzada, succeeix en alguns centres de Menors[6].

Aquests fets denunciats i la impunitat que se'n deriva ens porta a qüestionar-nos si realment la funció d'aquests aparells és la de protegir a les nenes o si per contrapartida hi ha una altre funció amagada darrera aquesta pretesa protecció...però quina funció hi ha llavors?

No volem acceptar de cap de les maneres aquestes agressions, no volem permetre'ns racionalitzacions del tipus: *-És que davant d'alguns casos no hi ha una altre manera d'actuar!* No ens espanta la idea de no saber que fer, sempre i quan, aquesta no ens paralitzi; la idea de no saber que fer ens espanta infinitament menys que la idea d'acabar fent quelcom que va contra allò pel que estem lluitant. Si finalment trobem que, davant d'aquestes situacions, no hi ha una altra manera d'actuar, decidim aferrar-nos al nostre dret moral a la deserció perquè —tal com assenyala W. Reich i compartim plenament[7]— no fer quan no sabem «què fer» és infinitament millor que fer

---

[5] Mirar *l'informe sobre els drets de la infància en risc a Barcelona i propostes per a garantir-los* del Novembre del 2006 fet pel Síndic de Greuges de Barcelona.
http://www.bcn.es/sindicadegreuges/pdf/infancia%202009%20editat.pdf

[6] Quan donem importància a la denuncia d'organismes Oficials com el Síndic de Greuges o Amnistia Internacional no ho fem per que pensem que siguin més legítimes que d'altres organitzacions políticament molt més afins sinó per poder donar unes dades des de organismes de les quals les dades, de ben segur, no poden ser titllades de sensacionalistes per tenir interessos en combatre el sistema capitalista.

[7] (...) tansolo una norma negativa: extrema abstinencia en la educación, restricción de las medidas educativas a las frustraciones absolutamente indispensables (...) ¿Y los peligros del *laissez-faire*? En todo caso no serán

sense saber per què fem. Pensem que aquest és un perill al que ens podem enfrontar com a educadores en espais institucionalitzats.

Quan ens decidim a escriure sobre la infància més vulnerable o fem des de la voluntat de transformar aquesta realitat, de transformar-la de soca-rel, de manera radical. Quan diem això ho fem perquè volem pensar que moltes de nosaltres, com a futures educadores socials o com a treballadores en actiu, estem mogudes per un sentiment de justícia social que no es correspon a la realitat i en la qual, pensem, la nostra actuació tindrà incidència. El que ens interessa llavors és descobrir (-nos) aquelles sotileses que tornen una perversió admissible, es a dir, no mirarem aquí d'aprofundir en el circuit de (in)Justícia i Centres Penitenciaris per a Menors perquè ens sembla massa evident que en un espai d'aquestes característiques parlar d'educació és del tot inadmissible ja que l'educació no pot ser viscuda com un càstig. No succeeix el mateix en aquells espais on el llindar entre l'adoctrinament i l'educació es torna massa estret i, és llavors, quan el nostre interès creix per tal d'estar alerta i no acabar sent generadors d'un tipus de relacions que, d'entrada, volem evitar. Aquesta preocupació no és gratuïta; sabem que masses cops, en nom de l'educació i l'autonomia, acabem exercint el rol de carcelleres. Aquelles que només concebem l'educació com a una eina per a la transformació social i per a l'autonomia de les persones ho tenim clar: *qualsevol acció que s'anomeni educativa i no neixi de la demanda d'educació no és educació sinó adoctrinament.*

---

mayores que los peligros implicados en la *compulsión a educar.* Educación y Psicoanalisis, Wilhiam Reich. Pag.93, 1980.

La infància com a institució; o la neutralització de la potència.

"Els adults parlen avui pels nens, així com els blancs parlaven abans pels negres o com els homes per les dones. Es a dir, per dalt i des de fora."

Christiane Rochefort, Los niños primero.

"Cuando padres y educadores sepan por qué y para que educan en realidad, cuando las autoridades competentes dejen de creer que su actuación se guía unicamente por el "bien de la Humanidad", cuando la massa comprenda que la relación entre adultos y niños representa la oposición entre mundos distintos, entonces –tal vez- existirá una posibilidad de pensar en medidas positivas de educación."

Wilhem Reich, Psicoanálisis y educación.

Abans de començar a parlar sobre la vulnerabilitat de la infància i de cóm tractem aquesta realitat —en el cas de que sigui així— pensem que és estrictament necessari aturar-nos un moment a analitzar què és o de què estem parlant quan parlem d'Infància.

És bastant probable que, a primer cop d'ull quan parlem d'infància, pensem en un estadi específic del desenvolupament humà, estadi que precedeix a la pubertat i a l'adolescència, i que aniria comprés des del naixement fins als deu o onze anys; estadi que, d'aquesta manera, comprendria el període de socialització primària de l'ésser humà i que correspondrien al seu període d'inserció cultural.

Aquesta noció de la infància no és més que una idea particularment etnocèntrica d'aquesta, una construcció cultural que ens demostra que el que aquí (i actualment) està legislat com a minoria d'edat és tan sols una eina per

tal de poder classificar a la població, estratificar-la, creant així un marc legal específic per aquesta. Els ritus que en moltes comunitats marquen el pas cap a l'edat adulta ens demostren que aquest pas es dona de manera diferenciada en cada individu i que és, aquest mateix individu, la que decideix quan està preparada per fer el pas cap a l'edat adulta[8]. Així doncs ens trobem que, tant en una com en una altre realitat, ja sigui en forma de ritus o de lleis, existeix una diferenciació entre la infant i l'adulta.

El que està clar és que de totes maneres l'autonomia de la nena —auto-nombrar-se— és, ara per ara una cosa terriblement llunyana ja que, ara per ara i tal com assenyalà ja fa més de 35 anys Cristiane Rochefort:

> *-«Los niños son definidos por los adultos. (...) los adultos no conocen a los niños, y no pueden conocerlos, ya que solo los ven cuando los miran —naturalmente—. Es decir, sólo los ven cuando estan vigilados. Un adulto observa a los niños como si mirara los animales de un zoo. El observador modifica lo observado (...) en el caso de una relación de poder la indeterminació puede acercar-se al 100%. Esto significa que la observación és imposible.» C. Rochefort, 1977, pag.40.*

Bé, nosaltres pensem que és necessari fer alguns apunts al respecte, alguns apunts respecte a allò que ens pot semblar obvi per quotidià però que potser, al cap i a la fi, no ho és tant. Fem un cop d'ull, per exemple a l'etimologia d'aquesta paraula, és bastant probable que ens ajudi a aclarir de què estem parlant quan parlem d'infància i així perfilar la comprensió del tractament cultural que en fem d'aquesta.

Etimològicament *infant* vol dir *aquella que no té parla*[9] i, en correspondència, aquella que no té veu. Ens sembla interessant aquest apunt

---

[8] No volem aquí mitificar altres realitats, tan sols desmitificar la nostre i evidenciar la plasticitat d'allò que ens pot semblar, d'entrada, immutable: els conceptes.

[9] La palabla ve del llatí *Infantis* (o *infans*) està composta per la partícula "*in*-" de negació i després el participi del verb "*for, faris*", «parlar». Així, va començar a cridar-se als nens petits quan encara no han après a parlar.

per tal d'adonar-nos que, en la majoria de casos, seguim tractant d'infant a aquella que ja té parla però sobre la qual no li reconeixem aquesta, es a dir, que, en la majoria de casos, seguim tractant com a infant a aquella que no ho és davant la nostre incapacitat —o davant la nostre por[10]— d'entendre o comprendre la seva paraula arribant així a suplantar la seva paraula per la nostre. *Suplantar la seva paraula per la nostre*, podria semblar que no és així, però, tal com assenyala John Holt en els seus estudis crítics amb les experiències realitzades per Jean Piaget[11], els processos pels quals les nenes responen a les preguntes de les adultes, o les formulen, responen més a interessos de les adultes i a la seva especial cosmovisió del món que no a impulsos reals de les nenes. Aquesta perversió es dona com a procés de culturització on el que prima, per la nena, és el reconeixement de l'adulta en una relació de poder on el que està en joc és l'estima o no de l'adulta vers a una mateixa. En aquesta relació trobem el inici del que suposa el reconeixement social i la necessitat de vincles afectius que totes les persones desenvolupem; fet que ens sumeix en una contradicció profunda donades les condicions estructurals que ens aboquen avui en dia, i prediquen, el més absolut individualisme[12].

La perversió que intuïm en el tractament vers la infància arriba al seu màxim exponent quan no només allarguem la infància de la nena molt més enllà de la seva in-fancia sinó que, en un procés de descrèdit, acabem per infantilitzar a aquella de la qual no reconeixem la seva paraula, tal i com hem assenyalat anteriorment, per la nostra incapacitat o per la nostre por a aquesta. Existeixen aquests processos? Nosaltres pensem que si i que cal que ens hi

[10] Aquesta incapacitat o por és el que mirarem d'analitzar en el següent apartat, respecte a allò que nosaltres hem anomenat com *bunkerització cultural o processos d'exofantilització*.

[11] Pag. 16-17, *el Fracaso de la Escuela*.

[12] No pretenem avançar-nos aquí però observem que les institucions que recullen la funció de normalització/culturització romanen en una contradicció constant; contradicció entre la necessitat de vincular-nos a l'altre i el desig modern de llibertat individual. Varis autors assenyalen aquestes contradiccions com a base de les neurosis actuals, des de l'escola freudo-marxista fins a l'actual psicologia crítica. Mirar al respecte: *El miedo a la libertad* d'E. Fromm o *Amor líquido*, de Sigmund Bauhman.

fixem en què és allò que roman i allò que reproduïm en les nostres accions més quotidianes al respecte.

La desacreditació de la transgressió; processos d'infantilització de l'alteritat i processos de *bunkerització cultural*[13].

"Des de que ens heu robat les paraules no podem dir res més que mentides".

En el procés d'inserció cultural el més important és la transmissió dels mites que conformen una cultura per tal de conservar les veritats sobre les quals es suporta així com evitar el conflicte i la transgressió, però, no és la transgressió de la norma el que ens pot assenyalar que aquella norma ja ha quedat obsoleta?[14]

La por a aquesta transgressió, la por al conflicte, la por a la inestabilitat que provoca el qüestionament dels pilars i dels mites que suporten la nostra cultura, pensem, que ens porten, en un procés de *racionalització irracional*[15], a desacreditar a l'altre i així neutralitzar la potencia que pot tenir la seva paraula; potencia com a evidència de les contradiccions sobre les quals ens construïm i que es possible degut a la confrontació-oposició de la seva manera d'entendre o explicar-se el món enfront de la nostre particular percepció. El que observem aquí és un procés de desacreditació a partir de la infantilització per tal de protegir la cultura dominant, o més aviat, neutralitzar la potència transgressora d'aquelles que encara són capaces de qüestionar allò que les inscrites en la cultura ja no podem o ens és enormement difícil per haver estat ja introjectats com a propis. Aquí rau un dels fets més importants: mirem d'evitar com sigui el malestar que ens provoca la inestabilitat de veure

[13] Mirarem aquí de desenvolupar aquest concepte com a metàfora del que esdevindria una protecció a partir de la negació de l'entrada enemiga (en aquest cas la enemiga és aquella que ataca la normalitat o que ens situa en un lloc incòmode, un lloc on només pot succeir allò imprevisible, al cap i a la fi un lloc que ens situa en conflicte amb nosaltres mateixes.)

[14] Tal i com senyalà E. Durkheim.

[15] Respecte a això mirar Erich Fromm, *El miedo a la libertad.*

«trontollar» els nostres fonaments. Aquest procés es pot dur a terme a partir de la relació de dominació que es dona en la confrontació-oposició d'una veritat dominant respecte a una altra; una relació en la qual hi ha hagut un treball previ d'estigmatització per tal de provocar una forta asimetria que permeti l'exercici de Poder[16], es a dir, un procés pels quals les veritats d'aquelles persones que tinguin més força es reafirmaran i s'acabaran imposant com a hegemòniques. Aquesta asimetria la trobem als nostres dies en totes aquelles persones que ha estat infantilitzades, desposseïdes de la seva paraula; així doncs tindríem multitud de casos: les persones migrades que en concepte de persones estrangeres[17] han de passar per processos d'aculturització[18] perquè sigui reconeguda la seva paraula; en el cas d'aquelles persones que jubilades han estat apartades del sistema productiu i, en la lògica treball-consum, són desacreditades de manera sistemàtica per la resta de la societat com a persones no-útils —amb tot el que això comporta de malestar social—; en el de les boges a les quals se les silencia a base de contenció psicofarmacològica; el de la delinqüent a la qual, *marcada amb ferro roent* una acció de la seva vida, se la condemna al descrèdit permanent i, finalment però no per això menys important, la infantilització d'aquelles que encara no han estat normalitzades en el circuit d'inserció cultural, a les quals es controla el seu potencial transgressor desacreditant-les en la forma de: *-És normal, ets jove, ja veuràs com quan siguis gran ho veuràs tot diferent.*

---

[16] Aquí, com a la resta d'aquest treball, farem referència al Poder en majúscules com a la capacitat per a crear Sabers, és a dir, veritats. Enfront d'aquest Poder d'exercir-se trobem el poder (o *empoderament*) com a intervenció de la realitat, com a transformació d'aquesta. ës possible que estiguem fent aquí, sense voler entrar encara en discussió, en la diferència entre el poder de *la* Política vers el poder de *lo* polític.

[17] En aquest sentit trobem que l'etimologia de la paraula estranger *(extraneus)* ens porta a veure que allò estranger és allò que és exterior i la pregunta seria: en quin exterior es situa la persona migrada? hi ha algun exterior en tal cas? Més aviat, i el recorregut de l'origen etimològic ens pot donar certes pistes, el que és l'estranger és un ésser estrany, i com a ésser estrany ens fa por per no poder-nos anticipar a les seves accions, per no saber com actuarà dins els marges de la normalitat consensuada. L'estranger és la nena, el migrant, la boja, en definitiva, la no-normalitzada.

[18] Antropolog.

Ventrilogies i altres processos de castració.

Podríem parlar llavors d'un procés de DES-FANTILITZACIÓ, en el qual traiem la paraula a aquella que ja la té —és a dir, no reconeixent-la— per tal d'IN-FANTILITZAR-LA —deixar-la sense paraula— i així poder EXO-FANTILITZAR-LA —explicar mitjançant la nostra paraula allò que intuïm que pensa l'altre—. Això que d'entrada pot semblar una mica enrevessat pensem que, en el circuit d'assistència social, és d'allò més freqüent, anticipar-nos a les paraula d'aquelles persones afectades reconduint el seu malestar cap a una articulació en positiu en forma de demanda, neutralitzant així, en molts casos, la seva vital potencia. En molts casos ens trobem que, davant la incapacitat d'entendre la problemàtica real d'un col·lectiu concret —per no pertànyer directament al grup de persones afectades— no som capaces de veure la organització que emana de les pròpies persones afectades i arribem a la infàmia de voler *organitzar allò que ja està organitzat*, donant la paraula a la experta, com si aquesta fos una semideessa dotada d'*omnisciència;* al cap i a la fi aquest no és res més que un eslavó més de la infinitat de processos d'alienació del control de les nostres vides i de l'autogestió dels nostres propis conflictes, autogestió portada més enllà de l'espai íntim, es a dir, encarada a la resolució dels conflictes i no a la nostre adaptació *terapèutica* a aquests.

Si parlem d'aquests processos ho fem degut a al fet que sabem que són processos emmarcats dins de relacions de Poder on el que està en joc és el reconeixement de l'autoritat, ja sigui en la forma de regularitzar la situació de la persona migrada, rebre l'afecte de l'adult vers la nena, oferint-li treball o reconeixement social.

Hem decidit centrar-nos en aquest treball en allò que anomenem habitualment la infància —i en el seu aparell de protecció—, entesa com a període d'inserció cultural, perquè ens sembla escandalós el procés que, en nom de la seva autonomia, es dona per tal d'emmotllar culturalment a les persones més vulnerables amb les quals convivim i compartim la nostre existència. Ens sembla infame tractar d'emmotllar a les més explotades a una societat que les condemna a la pobresa estructural, una cultura que, tal i com bé assenyala Reguera, *permet les causes però reprimeix les seves*

conseqüències[19]. Mirarem aquí de fer una contextualització que ens permeti trencar amb la idea de privilegiades i no-privilegiades, una idea —i un imaginari— que té la funció de segregar-nos com a explotades, com a alienades del control de les nostres vides i que, tot i la urgència d'actuar en els casos en que l'agressió es materialitza, no ens impedeixi adonar-nos del caràcter estructural que possibilita que aquestes agressions es donin: la competitivitat vers la solidaritat i el suport mutu i l'individualisme vers el teixit comunitari, es a dir, el capitalisme i les seves múltiples disfresses vers l'autonomia de les persones que conformen les nostres societats.

Volem remarcar que, tot i centrar-nos en les més petites el que estem mirant de fer aquí és revisar la percepció que tenim vers l'altre i la nostra relació amb ella a l'hora d'establir quelcom d'educatiu, a l'hora d'establir un vincle educatiu o, més aviat, un medi on pugui aflorar el moment educatiu. Atrevint-nos a ser travessades per el dubte i atrevint-nos a llençar-nos a la recerca d'altres possibles.

Però bé, anem-nos a centrar ara en allò que anomenem habitualment com a infància.

[19] Cachorros de nadie. Reguera pag.86

Per què protegir a les infants i adolescents?

"Quien cambia los terminos, declara la Guerra."
Cristiane Rochefort.

Protegir les nostres infants; d'entrada aquesta premissa sembla obvia, gairebé ningú no dubte d'ella i sembla evident que les nostres infants i adolescents mereixen una especial atenció al endinsar-se en un món que, sense l'acompanyament de les adultes, pot ser-lis terriblement hostil.

L'humana, a diferència d'altres espècies, neix desproveïda d'allò que li permetria sobreviure en soledat. La infant precisa d'un coixí cultural on inserir-se i d'una o més adultes que l'acullin en aquesta inserció cultural. La infant, desproveïda de parla i desprotegida davant la seva encara feble capacitat motora, precisa de l'adulta, en primera instància, per poder abastir-se d'allò que la natura li brinda per a la seva supervivència. En aquest sentit l'autèntica autonomia és la que respon a la necessitat que els éssers humans tenim de vincular-nos a les altres per tal de poder viure[20].

La infant necessita d'un entorn social que l'aculli, que li permeti introduir-se en la seva cultura per tal de recollir el llegat de les seves anteriors generacions, per tal d'ésser un ésser històric[21]. Així doncs, pensem, que és del tot necessària una protecció a la persona que arriba al món en els primers estadis de desenvolupament de la seva sociabilitat que li permeti les bases per a desenvolupar la seva autonomia. Pensem tanmateix que la necessitat de conèixer la cultura que ens acull és imprescindible per a tal d'elaborar una

[20] Respecte a això ens és molt interessant el treball realitzat per Erich Fromm: El miedo a la libertad. *La debilidad biológica del hombre* (i de la mujer N.del.A.) *es la condición de la cultura humana*. (1985), pag 55.

[21] Los hombres, diferentes de los otros animales, que són sólo inacabados más no históricos, se saben inacabados. Tienen conciencia de su inconclusión. Así se encuentra la raiz de la educación misma, como manifestación exclusivamente humana. (...) como no hay hombres sin mundo, sin realidad, el movimiento parte de las relaciones hombre-mundo.(...) Y, para hacerlo auténticamente inconcluso, es necesario que la situación en que se encuentran no aparezca como algo fatal e intrasponible sinó como una sitación desafiadora, que sólo los limita." Paulo Freire, Pedagogía del Oprimido. Pag 90 i 91.

identitat pròpia que es basa, justament, en la capacitat per transgredir i modificar la identitat imposada com a cultural, es a dir, *ser cultura* sent-la i no acceptant-la com quelcom inamovible; Tal i com hem assenyalat en l'apartat anterior sobre els processos d'infantilització és molt habitual que en els processos educatius que es fonamenten en el seu caràcter culturitzador —i que estableixen el vincle educatiu a partir de la relació entre agent-subjecte-cultura— poden acabar en una petrificació d'aquesta cultura inhibint la transgressió; símbol, aquest si, d'un autèntic procés de culturització[22]. No diem que sempre sigui així ans apuntem el perill d'observar la cultura com quelcom objectivable i per tant estàtic, és a dir, aliè d'aquelles que la conformen.

Llavors, si compartim aquesta idea de la protecció, es fa del tot indispensable que la societat que acull a la infant estigui tanmateix protegida, es a dir, que disposi dels mecanismes per a la seva pròpia autonomia, no? El que ens trobem és diametralment oposat, l'alienació a la qual ens sotmet la lògica capitalista ens condemna a estar apartades del control sobre les nostres vides, delegant les nostres problemàtiques a institucions en les quals no tenim possibilitat d'incidència real, en un exercici maquiavèl·lic de desplaçament de «*allò» polític* cap a «*la» política* de la mateixa manera que es produeix un desplaçament de *«allò» social* cap a «*la» societat*[23]. És a dir, un desplaçament que delega la gestió de les nostres vides cap a supraorganitzacions de les quals no sabem el seu funcionament i sobre les quals no podem incidir; vivint la nostre vida com a meres espectadores[24] i sobre la qual només ens sentim capaces de gestionar el nostre espai més íntim[25]. Sabem que aquest fet no és gratuït, *la protecció* —tal i com assenyalarem en el proper apartat— també

[22] Sí parlem aquí de la transgressió com a fet que constata la inserció cultural és degut a que en aquesta transgressió hi ha un coneixement de la superació de la cultura precedent o d'aquells caràcters que ja han quedat obsolets.
[23] No volent extendre'ns en aquest apartat recomenem la lectura de l'epíleg que Deleuze fa al llibre de Jacques Donzellot, *La policia de las familias*.
[24] Aquest fet és tractat meticulosament per el situacionisme el qual descriu la actual societat com una *acumulació d'espectacles; on tot allò que algun cop va ser viscut directament, s'ha convertit en una mera representació*. Guy debord, la sociedad del espectaculo.
[25] Gestió sobre el cóm ens afecta i no sobre el cóm incidir-hi.

pateix un desplaçament en la mateixa direcció, de la protecció de les persones a la protecció dels mecanismes que possibiliten el traspàs de mites culturals i que permeten l'hegemonia de les actuals relacions de producció. És per això, en aquest desplaçament i en aquesta perversió, que les institucions que recullen l'encàrrec estan condemnades a romandre en continua contradicció. Aquesta eterna contradicció es dona perquè no solucionen el problema sinó que possibiliten que aquest s'efectuï, en alguns casos esmorteint els seus efectes, en d'altres impossibilitant (o tractant d'impossibilitar) l'emergència de possibles solucions, sigui de manera conscient o no; desplaçant *«allò»* polític cap a *«allò»* terapèutic[26].

Centrem-nos llavors en aquest desplaçament per tal de rescatar allò que *de protector* ens interessa per tal d'actuar de la manera més conseqüent possible amb les nostres conviccions respecte a l'acompanyament mutu vers les mes petites. Centrem-nos en els nens i nenes que per doble condició d'oprimides —en el cas de les nenes, triple opressió al aterrar aquestes en una societat patriarcal[27]— en tant que vulnerables per a la seva condició motriu i per la seva especial necessitat d'acolliment social i, a més a més, per a la condició d'alienades que recau sobre nosaltres, la gran majoria de població: el proletariat, aquelles que no disposem de la nostra vida sinó només de la possibilitat de vendre a la millor postora la nostre força de treball[28]. Centrem-

[26] Mentre que allò polític és definit com allò que incideix en la realitat allò terapèutic és allò que es conforma, o possibilita la conformació, a aquesta mantenint-la inalterada. Sobre aquesta deriva de allò polític cap a allò terapèutic recomanem els llibres «Política i vida» i «Sociedad terapèutica» editats per Espai en Blanc dels quals destaquem els articles sobre el Poder terapèutic de Santiago L. Petit.

[27] En aquest aspecte sabem, i sobretot sentim, que la nostra cultura, en tant que patriarcal, exerceix una opressió sobre els nens deshumanitzant-los en tant no els hi permet una relació natural, i/o no opressiva, amb altres gèneres; però, tot i això som plenament conscients que, lluny de caure en el relativisme, hi ha una opressió que privilegia a una part de la població pel seu gènere en tant posa en desavantatge a una altre part molt important de la població. Amb això volem dir que en el nostre posicionament ens situem de la banda de les afectades i en contra de la relació que deshumanitzant-les ens deshumanitza.

[28] Respecte a això i per tal de no caure en el discurs postmodern de la caiguda de les ideologies i de les classes socials recomanem l'article aparegut a la revista Ruptura que us podeu descarregar a la pàgina

nos llavors en què pot suposar una autèntica protecció i fem-ho a partir de veure a qui està protegint realment els aparells de socialització

El que ens trobem actualment és que en els processos de culturització el que hi ha és una neutralització de la potència transgressora de les més petites on el que importa realment no és la protecció de les persones sinó la protecció del llegat cultural, es a dir, els traspàs cultural que permeti mantenir el Poder en mans de qui el sosté, reafirmant la seva hegemonia.

---

http://www.klinamen.org/textos/ruptura5.pdf

De la socialització a la transmissió de mites; la mutació de les agents de socialització.

Tal i com hem assenyalat en l'apartat anterior vivim la contradicció que constantment es genera entre la conservació de les causes que reprodueixen la misèria i els mecanismes que esmorteeixen els seus efectes. En aquest sentit —el de la contradicció entre *allò* polític i *la* política, o més aviat entre *allò* econòmic i *l'* economia— veiem que el que es dona és una mutació adaptativa[29] dels agents de socialització sobre els que recau la funció del traspàs dels mites culturals; de la família a l'escola, de l'escola a l'Estat, de l'Estat als mitjans de comunicació.

La gran majoria d'Institucions que suporten el sistema de dominació capitalista —família monogàmica heteropatriarcal, escola, presó, psiquiàtric i hospital— estan condemnades a romandre en contradicció perenne per una raó tant senzilla com que han nascut per poder suportar i perpetuar una lògica de *per si* contradictòria, el domini sobre la natura —com a quelcom escindit de nosaltres— i el *domini de les unes per les altres*. Una contradicció agreujada encara més per la voràgine capitalista que accelera aquestes contradiccions en la manera que contraposa la socialització a l'individualisme més exasperat en tant és el seu principal motor. D'una banda la necessitat que l'humana té de vincular-se als demés, com ja hem explicat anteriorment, i d'altre banda la reproducció de models de dominació que posen en pugna als individus en una

[29] Penem que no podem parlar d'una transformació real d'aquests mecanismes sinó, més aviat, d'una adaptació com a mesura de supervivència i que, en alguns casos, acaba relegant a la institució un caràcter merament residual.

lluita per assolir el Poder; aquesta contradicció només és pot mantenir —i de fet es manté— degut a un fortíssim aparell de control i contenció social, aparells tant coercitius com repressius, tant moralitzants com seductors.

A més a més, a part d'aquestes contradiccions ens trobem en que les institucions ja no responen als interessos pel qual varen ser creades i que les subjectivitats que volen crear no es corresponen a la realitat sinó que condueixen als subjectes a processos esquizofrènics on allò que es pregona és inversament proporcional a allò que es rep.

És en aquest sentit que volem fer un repàs, sense entrar a profunditzar exhaustivament —ja que això ens portaria un treball sencer només per aquest tema—, de la mutació de les institucions que històricament i culturalment reben l'encàrrec de suportar el traspàs cultural; observació que ens permetrà, al nostre parer, observar com la lògica del mercat que actua de pilar del capitalisme acaba sent un dels principals agents de culturització i on les altres agents acaben quedant en un segon pla, agafant llavors el rol d'acomodació a una cultura programada pels mitjans de comunicació —agent extern a la cultura— en comptes de la de traspàs d'una cultura pròpia. Aquest fet es dona una perversió total del que podríem anomenar educació o culturització.

La família com a corretja de transmissió cultural.

La família, tal i com la coneixem a occident, reprodueix la figura d'autoritat patriarcal necessària perquè aquesta relació de submissió sigui assumida a poc a poc per la infant com relació natural. Des del primer estadi de vida la humana viu sotmesa a relacions de dominació que, a mode de castració dels seus impulsos, minven la seva capacitat d'intervenir la realitat opressora introjectant aquesta com a «natural[30]»; des del cop que, en el moment de néixer, ens donen a les natges i que queda inscrit en nosaltres com a primer

[30] Davant l'ambiguitat que suscita la paraula natural i que podria remetre a una suposada naturalesa humana que, de cap de les maneres podem saber si existeix, ens referim a natural com a que ha existit sempre.

contacte amb el món[31], fins a la submissió a la voluntat dels majors per por a la negació del seu afecte i que no és res més que un xantatge emocional que els majors perverteixen anomenant-lo «educació».

Respecte al xantatge emocional veiem que la relació nena-adulta pot ser una relació fàcilment pervertible per la dependència que la nena té de l'adult i de la aprovació dels seus actes. No sabem del cert si això es evitable, no sabem si el fet de ser-ne conscient impossibilita la perversió però, pel que si que apostem és per intentar minimitzar els danys que això pot causar. Ens adonem que la relació educativa, per minimitzar els riscos de pervertir-la, ha de partir d'una incondicionalitat total. Si posem l'accent en aquest fet és degut a la *compulsió a educar* que tants cops veiem que aflora en els nostres comportaments i que amaga, en infinitat de casos, problemàtiques alienes a *allò* educatiu.

Els primers estadis del desenvolupament humà són claus per a la seva formació personal i seran claus per a la formació de l'imaginari de la nena, claus per a la construcció del món d'aquesta i per a la introjecció o no de certes veritats, claus per a la aprehensió del món que l'envolta. És per això que els fets tractats amb anterioritat en aquest apartat sabem que no són gratuïts. Aquest model de transmissió cultural és el que, en la figura de la família, interessa al sistema en tant primer agent normalitzador i transmissor dels mites culturals sobre els que aquest es sustenta i que reprodueix la lògica de dominació patriarcal que el *sistema*[32] precisa per conservar el Poder —amb caràcter hegemònic— en mans d'aquelles que ja el posseeixen.

La figura de la família patriarcal és clau per a la reproducció i introjecció de les frustracions que més endavant seran indispensables perquè l'adulta accepti amb submissió, i de la manera més estoica possible,

[31] Pensem que és interessantíssim el treball realitzat per Frédérick Leboyer en la seva obra "*Por un nacimiento sin violencia"* i lamentem que, tot i haver estat escrit als anys 70's, poques hagin estat les que ens haguem sensibilitzat vers les seves conclusions.

[32] Anomenem *el sistema* al conjunt de relacions humanes que es reprodueixen a partir de les veritats inculcades com a absolutes pels medis de comunicació de masses així com mitjançant els processos de culturització (emmotllament cultural) autoreferencials; individualisme i patriarcat.

l'explotació i l'alienació de les actuals relacions econòmiques. El paper que desenvolupa la família patriarcal com a inhibidor dels impulsos i com a ensinistrament de les conductes més refractaries al Poder és indispensable perquè les perversions sobre les quals es fonamenta els sistema puguin ser reproduïdes.

La *compulsió a educar*, tal i com assenyala W.Reich[33], és un dels mals endèmics que afiança la nostra cultura; l'adoctrinament de les nostres veritats —o mites culturals— amagat sota el nom d'educació ens porten a reproduir i maquillar la infàmia que roman en la nostre manera de relacionar-nos, relació basada en relacions de poder. És en aquest punt especialment on ens qüestionem si, amagat sota la pretesa protecció de la infància, no s'amaga realment una protecció davant del caràcter transgressor de la infància i, en correspondència, una protecció dels nostres mites culturals i de les nostre veritats més enraigades.

> *"Cuando se falsifica la percepción de las necesidades infantiles y una madre afirma saber que su hijo tiene sueño y debe irse a la cama aunque el niño diga no tener sueño se esta iniciando ese proceso de pérdida de saber íntimo que en su extremo crea locura (la autoridad y la orden de vete a la cama se enmascara en cumplir las falsas necesidades del niño como el mercado satisfará todas las falsas necesidades del adulto). El discurso del padre aparece en esos análisis como el eco directo de la voz del amo estatal, mientras la madre es una figura más enloquecedora por su papel ambivalente entre la incitación a la sumisión y las fantasías utópicas."*
>
> *-Ronduelles. entrevista para Kaosenlared.*

La mort de la família i el traspàs de rols.

Algunes intelectuals postmodernes parlen de la transformació de la família cap a una organització posfamiliar[34], d'altres parlen obertament de la mort de la

[33] *Psicoanalisis i educación*, Anagrama.
[34] Ulrich Beck i Elisabeth Gernsheim citant el concepte desenvolupat per Leopold Rosenmayr (1992), *La individualización*, pag 166.

família, i d'altres, des de la dreta més conservadora és clar, surten en defensa de la institució familiar nuclear i hetero-patriarcal. Nosaltres pensem, tot i que no volem desmerèixer els estudis sociològics que apunten cap a la transformació de la família, que el que ha succeït en el transit cap a la modernitat i posteriorment cap a la postmodernitat —nosaltres preferim anomenar-la hipermodernitat— ha estat un procés d'adaptació de la transmissió cultural —una mutació i un desplaçament d'aquest— basat en les necessitats que el mercat ha anat necessitant per aconseguir treure el màxim profit de les persones. Així doncs en un primer estadi el mercat precisava de capital humà per tal de produir, més endavant, la seva necessitat ha anat més en la direcció de crear consumidors. Així doncs ens trobem que és en plena eclosió de la Modernitat on es desenvolupa amb més intensitat l'escolarització de moltes infants, lliurant així a la mare[35] de les labors de cura dels infants de la casa i permetent a aquesta l'accés al mercat de treball, així com, durant el naixement de l'estat de benestar i en la seva actual caiguda són els mitjans de comunicació de masses els que agafen el relleu, ja obsolet, en la homogeinització i normalització cultural que abans sostenia l'escola.

D'aquesta manera ens trobem que des de el naixement de la primera institució de dominació patriarcal, aquesta roman en contradicció perenne i que això la obliga a anar-se adaptant i reformulant a mida que s'evidencien les seves contradiccions i a fi de poder-se seguir perpetuant. La família hetero-patriarcal neix com a estat primigeni del principi d'acumulació capitalista[36]i com a gènesi de la destrucció dels llaços comunals, l'escola de masses neix per tal de formar a les futures ciutadanes normalitzant-les i assegurant un traspàs cultural efectiu i com a gènesi de la individualització de les persones i l'alienació d'aquestes vers el seu propi coneixement; la impremta i la televisió neixen, d'entrada, per facilitar la comunicació però a l'hora de la veritat només transmet la informació d'aquelles qui poden pagar-la.

Les institucions no desapareixen, s'adapten i se'n creen de noves que conviuen amb aquestes i que recullen allò que escapa del seu influx orbitant al

[35] Aquí ens referim a la mare sabent que en la majoria de casos és aquesta la que, en les nostres societats occidentals-patriarcals, ha hagut de cobrir l'encàrrec de cura de les més petites.
[36] Engels, La sagrada familia, la propiedad privada y el estado.

voltant d'elles normalitzant allò que encara no ha estat normalitzat, adaptant-se a les noves condicions i resolent de manera pal·liativa els malestars que aquestes generen; *fent la infàmia suportable, fent la infàmia més infame encara.*

El fracàs de l'escola com a agent socializador[37].

> *«Las escuelas esconden un currículum mucho más importante del que dicen senyalar. El propósito de dicho currículum oculto es el de propagar los mitos sociales, esas creencias que distinguen a una sociedad de otra, y ayudar a mantener unida a una sociedad.(...) Sin embargo, los mitos sociales son desbordados gradualmente y en última etapa de una era social su cometido fundamental es respaldar creencias que se alejan cada vez más de lo que tiene lugar en esa sociedad particular.»*
>
> *Everett Reimer. La escuela ha muerto, pag. 61.*

Veiem que les institucions que reben l'encàrrec de transmetre el llegat cultural romanen en continua contradicció entre allò que pregonen i la realitat a la que intenten adaptar-se. Entre la necessitat de socialitzar-se i la voluntat moderna —o hiper-moderna— de triomf social a partir de la pugna individual pel Poder. En el cas de l'escola aquesta contradicció s'evidencia en la dicotomia autonomia-individualisme[38]. Mentre que l'escola és, per una gran

[37] Fem referència aquí al llibre de John Hold, El fracaso de la escuela.

[38] Aquesta dicotomia ens sembla fonamental ja que, en molts casos hem assimilat per autonomia quelcom semblant a una llibertat basada en l'individualisme però el que aquí observem, respecte la seva etimologia és la capacitat de tenir una propia (autos) llei (nomos). D'aquí se n'extrau que, en contraposició a l'individualisme, l'autonomia es subjecta a una llei social i que per tant és pròpia però no individual, del que extrauríem que la vinculació per tal d'establir aquesta llei universal és l'autèntic sentit de la paraula autonomia; vinculació directe, sense intermediàries, però vinculació a les altres.

part de la població un agent de socialització, el que nosaltres observem és que aquesta socialització és conseqüència de l'aglomeració de persones i resultat de la necessitat que tenen les més petites de vincular-se, mentre que el que realment persegueix l'escola és la transmissió de l'ideal modern de individualisme i la competitivitat enfront de la cooperació i la solidaritat. Si diem això ho fem veient la especial importància que té l'avaluació individual dins de tot el procés d'escolarització i on la cooperació és viscuda per la nena, i gràcies a la figura vigilant de la professora, com una trampa[39].

Tanmateix veiem que si d'entrada entenem l'educació com a l'acompanyament i la potenciació dels processos d'aprenentatge que tot ésser humà té com a necessitat d'intervenir de forma efectiva la realitat[40], el que succeeix quan aquesta s'institucionalitza és que la sujecció a un currículum preestablert produeix una relació agent-subjecte molt més propera a la d'un ensinistrament que no pas a la d'una relació educativa. Si diem això és degut a que la existència i la conformació de l'aprenentatge a un currículum preestablert —per molt dúctil que aquest sigui— ens condueix a pervertir la relació educativa ja que l'aprenentatge es veu anticipat per allò que l'adulta prejutja com a important o imprescindible per a l'autonomia de les més petites negant la seva paraula —infantilitzant-la— o menyspreant allò que realment és important per a ella. **Sabem que poder escoltar allò que emergeix de la nena demana temps, dedicació, paciència, incondicionalitat i passió, coses difícilment conjugables a dins de l'espai aula i amb la subjecció a un recorregut curricular.** Cóm és que, tot i adonar-nos d'això, la gran majoria de nosaltres segueix apostant per transformar l'escola en comptes d'enderrocar-la? És possible que sigui un procés de *racionalització irracional* per no haver d'enfrontar-nos a que, ara per ara, l'escolarització cau en la controvèrsia de que és, alhora, un dret i una obligació?

Pensem que la perversió que en nom de l'educació s'efectua dins de la institució escolar no és per a res gratuïta; tal i com assenyalen un nombrós

[39] John Hold, *El fracaso de la escuela*, pag. 25.

[40] Així és com l'entenem nosaltres, tot i que, es veritat, l'arrel etimològica d'educació ens condueix a diferents accepcions. Nosaltres, en un gest polític, ens decidim per aquesta accepció i, en correspondència, desaprovem les que no apuntin en aquesta direcció.

conjunt de pedagogues i filòsofes —àvidament silenciades pel Poder i la seva acadèmia— que apostaven i aposten per a la desescolarització de les més petites, hi ha un currículum que amaguen les escoles i que és molt més important que el que inicialment podem veure[41].

> *"Si un espia enemigo venido del espacio exterior estuviese planeando apoderarse del planeta Tierra y su estrategia consistiera en preparar a la Humanidad para esta invasión convirtiendo a los hijos de los seres humanos en los entes más estúpidos que fuese posible, no podría encontrar mejor forma de hacerlo que exigirles, durante varias horas al día, que se mantuviesen quietos y callado".*
>
> *John Holt. El fracaso de la Escuela*

Així doncs, fora del currículum inicial, ens trobem que el que s'aprèn a les institucions educatives és l'acceptació de manera asèptica d'una autoritat no reconeguda en la figura del mestre[42], una disciplina i una «manera de fer» que respon a unes necessitats de mercat de formar *cossos dòcils*[43] aptes per al consum i el treball, i per últim, tot i que potser el més important i el que afrontarem amb més decisió en la nostra proposta educativa, el procés de castració de la voluntat d'aprendre que es desprèn de la institucionalització de l'educació i la necessitat per part de l'adulta[44] d'orquestrar aquest aprenentatge.

---

[41] Tan John Hold com Everett Reimer, Ivan Illich, Niestzche o Pedro Garcia Olivo a partir dels seus estudis han desenvolupat moltíssim aquestes teories.

[42] Aquest punt el desenvoluparem amb més intensitat al darrer apartat on desenvoluparem el que per a nosaltres significa la figura de l'educador o mestre; un paper allunyat del que, ara per ara, podem trobar. D'aquesta manera volem abordar el paper de l'Autoritat i resignificar l'ús que d'aquesta en fem.

[43] Utilitzant els termes de M. Foucault. *Los cuerpos dòciles*, cossos on es pugui inscriure la voluntat del Poder. *Vigilar y castigar*.

[44] Parlem de l'adulta com a genèric del que seria aquella que domina a l'altra en una relació de dominació ja sigui aquesta relació home/dona, patró/treballadora, adulta/nena. L'infant seria, al mateix torn i de forma genèrica, aquella que, dins la relació de dominació és desautoritzat de forma sistemàtica no reconeixent-li la paraula.

Tot i així, i es per això que ens decidim a parlar de fracàs de l'escola, la voluntat d'aquelles que recullen la demanda social d'escolaritzar a les més petites és la de potenciar la seva autonomia —o això és el que volem pensar en un assalt d'optimisme—. És des de la contradicció que es produeix , tal i com hem assenyalat anteriorment, en el xoc entre la demanda social i la demanda del mercat, entre el que s'ensenya i el que s'aprèn, que el paper normalitzador de l'escola entra en crisi. Aquesta crisi es propiciada —i volem pensar que en això les lluites socials i les persones que les conformaven han tingut un paper importantíssim— per la propagació d'idees revolucionàries en el camp de l'educació. Tant l'escola activa, la pedagogia dialògica o els projectes com Paideia o Summerhill com les propostes derivades de corrents filosòfiques deconstruccionistes i les aportacions que el freudomarxisme ha fet a l'educació ens han fet fer una urgent revisió del que el traspàs cultural significa.

A aquesta crisi es suma la irrupció amb molta força dels mitjans de comunicació de masses, suplantant a nivell de protagonisme la figura d'agent socialitzador de l'escola en aquests; aconseguint un poder d'homogeinització i de normalització molt més eficient que el que les escoles podien oferir al *sistema*. Així doncs ens trobem en que si tot i sabent el currículum amagat que tenen les escoles li volem fer front, el nostre marge d'actuació en el terreny de la institució escolar es fa cada cop més estret —que no impossible—, ja que la demanda del mercat acaba introjectant-se cada cop més com a demanda social i la dicotomia autonomia-individualisme es va dilucidant cada cop més fins al punt que l' autonomia es confon cada cop més amb individualisme i aquest amb el triomf social.

Els malanomenats mitjans de comunicació[45] com a agents de socialització; de l'Estat-pare a l'Estat-mercat.

[45] Parlem de mitjans de comunicació emfatitzant en la idea de que aquesta és una comunicació unidireccional per part d'aquelles que poden pagar-la o disposen d'aquests medis. Si la comunicació és unidireccional quina diferència té amb la propaganda? Tal i com assenyala Deleuze respecte als mitjans d'informació: "*En el punto más alto habría que suponer la redundancia como transmisión y repetición de órdenes y mandatos.*"

"Una mentida repetida adequadament mil vegades es converteix en una veritat."
Joseph Gobeels, Ministre de propaganda del Tercer Reich sota el mandat d' Adolf Hilter.

És en aquesta situació l'escola queda com a segon escalafó —el primer seria la família— de la contenció dels malestars social pal·liant els efectes que el capitalisme i el seu mercat, mitjançant els mitjans de comunicació i les agències de publicitat, té en la seva recerca de ser cada cop més productiu i rentable[46]. Un mercat que pregona l'individualisme exasperat per basar-se justament en aquest, on la màxima segueix sent l'ideal modern elevat a l'enèsima potencia: la recerca del plaer immediat, el "*tempus fugit, carpe diem*" basat aquest en un culte terapèutic[47] al plaer immediat derivat del consum tant de bens com d'experiències.

Com hem assenyalat amb anterioritat el paper de l'escola com a agent de transmissió cultural es veu afeblit en el moment en que l'agent de socialització primària principal recau en la figura de la televisió[48]. Diem aquí que es veu afeblit, creiem que seria sensacionalista o demagògic dir que el paper de socialització a quedat totalment traspassat però si que veiem que el poder de transmissió cultural tant de la família com de l'escola han quedat relegats a un plànol secundari —i no cal parlar del paper de la comunitat que ja ha estat trepitjat i dilapidat tant per la família heteropatriarcal com per l'escola—.

---

[46] No volem estendre'ns aquí però si que volem apuntar la figura dels mitjans de comunicació no només com a creadors de desitjos sinó com a creador de les maneres de cóm hem de desitjar. Ens sembla molt interessant el documental de Slavoj Zizek, filósof i psicoanalista, «*A pervert's guide cinema*» en la que aborda, des de una òptica psicoanalítica no només el influx del cinema en el què desitgem sinó en el cóm desitgem.

[47] *Teràpia:* Divinitzar allò que et permet conviure amb el teu malestar, quan el malestar es reprodueix efectivament, pel fet de que sigui reproduit.

[48] Parlem aquí de la introducció de la televisió com a fet paradigmàtic que assenyala la consolidació dels mitjans de comunicació com a principals agents de socialització.

Arribades a aquest punt ens adonem que a mida que les antigues institucions van quedant obsoletes van sortint altres institucions que orbiten al voltant d'aquestes i que reben l'encàrrec de normalitzar o contenir allò que el recorregut habitual no ha pogut normalitzar. Queda clar que la normalització de la que parlem fa referència a l'acceptació asèptica de les relacions de dominació i l'assimilació de la lògica d'oci-consum-treball capitalistes com a relació sobre la qual es construeixen les demés i sobre les quals aquesta lògica travessa, des de les afectives a les socials, de les sexuals a les que ens vinculen amb el medi ambient.

L'Estat-pare; el paper de la protecció de la infància i l'adolescència.

Tal i com hem vist en l'anàlisi tant de la família com de l'escola observem que són les inherents contradiccions que aquestes institucions suporten les que provoquen mutacions així com pseudoinstitucions que orbiten al voltant d'aquestes i que acullen a aquelles persones que, ja sigui per inadaptació o per refracció, per desprotecció o sobreprotecció, el *sistema* aboca una especial atenció a l'hora d'ésser normalitzades. Però, qui rep l'encàrrec d'atendre a aquelles que s'escapen del recorregut de normalització cultural? l'Estat? Amb quina intenció?

Aquí no volem menysprear les lluites socials que aconseguiren millores en les condicions de supervivència —per no parlar de vida— en el conjunt de les nostres societats. Reconeixem el fet que l'aparell de protecció a la infància, així com la gran majoria de mecanismes de protecció social, són el resultat de les lluites populars i el resultat d'una tradició de lluita obrera i veïnal; tanmateix, que aquest «benestar social» sigui el resultat de les lluites endegades, dista moltíssim de que aquest resultats els poguem entendre com a *conquestes obreres*. Són el resultat d'una lluita social, resultat a mode de cessió per part de l'Estat-mercat[49] per tal d'evitar les revoltes populars. Això ho veiem clarament als nostres dies; ara que no hi ha lluites socials, ara que no hi ha consciència de pertinença a cap classe —per part de les treballadores, es

[49] Anomenem aquí Estat-mercat al sistema actual en el que, com a dues cares d'una mateixa moneda, el mercat transnacional gestiona l'economia i a l'Estat li queda relegada la seva funció més cabdal, la funció de protecció de les fronteres (per a les persones i mercaderies) i la funció militar i repressiva de conservació de l' *statu quo* mitjançant el monopoli de la violència.

clar— ens trobem que l'Estat-mercat augmenta els seus beneficis a base de retallades en l'aparell de «benestar social».

Així, l'Estat-mercat, en la seva dicotomia protecció-enriquiment, per una banda actua generant les causes de la *intempèrie social*[50] de bon part de la població i, d'altre banda, actua generant un ventall extens d'ajudes per pal·liar o esmorteir les conseqüències que d'aquests actes se'n deriven, a fi de contenir-les i que les causes es puguin continuar reproduint evitant que els seus efectes siguin massa evidents o molestos per a la societat.

Veiem que és precís fer un anàlisi estructural per tal de poder entendre el sistema en el qual estan emmarcades les institucions en les quals moltes de nosaltres podem acabar treballant; pensem que només així podrem incidir de soca-rel en la resolució de les problemàtiques que més ens afecten.

Massa cops caiem en una sectorialització de les problemàtiques socials i al no contemplar-les sota un marc comú, com a extensions i conseqüències d'una problemàtica original, acabem actuant de mers pal·liatius a mode de pedaços que acaben repercutint en la dilucidació de l'origen del problema, allunyant el problema del subjecte sobre el que aquest recau —o pitjor encara, assimilant problema a subjecte objectivant-lo— i posant intermediaris que impossibilitin o dificultin enormement la resolució dels problemes per part de les afectades mateixes.

Podríem pensar que el sistema de protecció a la infància actua quan hi ha una situació d'atac als drets fonamentals de les infants —d'altre banda drets fonamentals definits per les adultes— però a l'hora de la veritat ens trobem en que el perfil general de les nenes que acaben dins del circuit de protecció a la infància respon al de filles de famílies en situació de *pobresa estructural*. Amb això no volem dir que no es donin relacions de desprotecció o de maltractament en altres situacions familiars, res més lluny, sinó al fet que aquesta desprotecció és propiciada, generalment, per les condicions de pobresa estructural que les relacions de producció-consum capitalistes generen, empenyen a aquestes situacions de desprotecció i que tanmateix l'Estat, mitjançant al seu aparell d'assistència social, té molta més facilitat per trobar

[50] Pensem que parlar d'exclusió social és una antinòmia per que no pot haver res exclòs d'allò que l'incorpora. Preferim parlar *d'intempèrie social*.

indicadors que apuntin a aquesta desprotecció en famílies que estiguin totalment observades que en famílies que no[51].

És molt més escandalós trobar-nos a una nena buscant el seu menjar a dins d'unes escombraries que trobar-nos davant d'una nena que no té contacte amb la seva família degut a que aquesta està tot el dia fora treballant o que quan arriba a casa no té temps per dedicar-li, relegant el seu paper d'acompanyant a un agent exterior com pot ser l'escola o una *cangur*. L'abandonament es dona en els dos casos, senzillament en un cas és escandalós —i crea malestar social evidenciant una problemàtica real— i en l'altre no, ja que aquest abandonament és viscut només de manera íntima per la infant.

[51] Ens referim aquí al control gairebé pornogràfic al qual es subjecte a moltes famílies a l'hora de demanar ajudes a l'Estat o pel fet de tenir contacte amb els aparells d'assistència social. Deixem aquest punt en suspens per tal de recuperar-lo en l'apartat sobre la rentabilització de la pobresa.

El paper clau de la pobresa estructural.

"...pobres, lo que se dice pobres, son aquellos que no saben que lo són."
Eduardo Galeano. Pobrezas.

Assenyalem el perill de la sectorialització de les lluites socials i ho fem observant que un anàlisi sobre *el tot* és el que ens permetrà actuar e incidir radicalment —és a dir sobre l'arrel— de la problemàtica concreta i no tan sols sobre alguna de les seves manifestes capil·laritats.

El capitalisme no pot viure sense *pobresa estructural*. Aquesta actua de contenció perquè aquelles que ja han estat normalitzades —que van al treball, que no protesten, que consumeixen i que porten a les seves filles a l'escola— sàpiguen què els hi espera si en algun moment decideixen passar-se per alt les normes o convencions socials estipulades. A part de contenció també actua com a mesura coercitiva perquè les normalitzades acceptem amb resignació els nostres sous miserables —o no miserables, al cap i a la fi que decidim vendre la nostre vida per diners— regulant que l'oferta de mà d'obra sigui sempre superior a la demanda de treball; fet que permet i possibilita que l'explotació i l'alienació sobre el control de les nostres vides no superi el llindar *malestar-submissió/malestar-empoderament-revolta*. Tal i com ja apuntava Marx[52], en la figura de l'exèrcit de reserva, és aquesta pobresa estructural la que permet mantenir la borsa de treball apta per a l'explotació.

El paper d'aquesta pobresa estructural crea, tanmateix, una falsa polarització entre l'exclòs/inclòs clau per mantenir la falsa separació entre les desposseïdes dels medis de producció separant-les entre privilegiades i no-privilegiades. Aquest fet s'evidencia en el domini que els Estats-Mercat tenen sobre les fronteres i la capacitat de regular el flux migratori així com la legalització o no d'aquest en base a les conveniències del mercat de treball[53].

[52] Karl Marx, salario, precio y ganancia.
[53] Sobre això recomenem el text "Bandadas, por un pensamiento indocumentado". Possibilitat de descarregar-lo a la pagina web http://bsquero.net/textos/bandadas-sobre-un-pensamiento-indocumentado

És cert que pot semblar que ens estem allunyant del tema que volíem tractar, la protecció a la infància, però aquesta deriva, aquestes anades i vingudes de *lo macro* a *lo micro,* és el que ens permet, entendre tant les causes com els efectes que aquesta desprotecció genera a fi de garantir que aquesta no es doni; a fi d'aconseguir que les institucions encarregades d'aquests afers acabin per desaparèixer; perquè si no tenim la certesa de que els aparells de protecció de la infància ha d'acabar per desaparèixer quin sentit té que parlem, ni tan sols, de possibilitat d'autonomia? On estarem dipositant les nostres energies si no creiem en que algun dia, fruit de la nostra acció i la de les nostres companyes, acabarà per desaparèixer la desprotecció en si? Quin horitzó se'ns dibuixa enfront dels nostres ulls? No és una utopia, és la nostra voluntat. Ara bé, nosaltres sabem que aquesta no és la voluntat de l'Estat-mercat ni, per suposat, la voluntat de les institucions que aquest alimenta. Pensem que, tal i com se'ns demostra constantment[54], la voluntat de l'Estat com a gestor dels malestars derivats de l'existència del mercat és la de pal·liar els efectes que aquest provoca i el de rentabilitzar —en una lògica de mercat, com no podria ser d'altre manera— aquests efectes. Ara per ara no podem parlar d'un Estat escindit del mercat; entre d'altres coses no podem parlar de tal separació perquè el Poder el tenen aquelles que tenen informació privilegiada i aquelles que tenen Poder poden privilegiar certes situacions indistintament[55].

[54] Els nombrosos casos que ens demostren que l'Administració de l'Estat no vol acabar amb les causes que generen la pobresa sinó amb els malestars que aquesta provoca es demostra en el nul qüestionament que aquesta administració té sobre la propietat privada, causa principal de la pobresa estructural.

[55] Tan sols apuntar que la situació que suposa tenir accés o no a una informació concreta i a la qual altres no tenen accés ja és suficient posició de privilegi; quin és sinó el privilegi de les polítiques professionals, o més aviat caldria dir de les especuladores professionals? La utilització d'una informació privilegiada —i que és privilegiada perquè d'altres no disposen d'ella— condiciona una situació de Poder.

La rentabilització de la pobresa.

> ***La Ley 5/2000*** *sobre la gestión de la protección de menores abrió la veda para que muchas de las organizaciones no gubernamentales y fundaciones creadas años atrás –coincidiendo con la aprobación de la prestación social sustitutoria del servicio militar– se lanzasen a la caza de adjudicaciones de centros de protección de menores*[56]*. Todas ellas, como establece la ley, se definen como entidades sin ánimo de lucro y con un fin social. Según José Luis Calvo, de Prodeni, asociación de defensa de los derechos de los niños, "tienen órganos de gobierno desproporcionados, con numerosos cargos directivos, cuyos sueldos, coches oficiales y comidas salen de las subvenciones que reciben de la Administración por gestionar los centros de menores". Pese a que en los principios fundacionales de casi todas las instituciones dedicadas a la protección de los menores se señala que están dedicadas de manera altruista a los niños desamparados, "en la práctica –según José Luis Calvo–, quienes están detrás son políticos y empresarios de la banca y de la construcción".*
>
> *Jaime Barrientos"Los centros de menores para el enriquecimiento de empresas" ,*

Tal i com hem assenyalat a l'apartat anterior, la pobresa estructural esdevé una eina indispensable perquè *el sistema* pugui conservar la seva hegemonia. En al seva lògica de mercat aquest *sistema*

[56] A partir del 2000 la PSS i el servei militar deixen de ser obligatòris.

tracta de rentabilitzar —treure profit— tot allò que pugui, fins i tot de la misèria que aquest mateix genera. Al observar tot com a mercaderies i no com a persones, aquestes esdevenen objectes i són rentabilitzades sense importar el que succeeixi amb elles mentre d'aquestes s'en tregui un profit. Amb això volem dir que la lògica del mercat ho tenyeix tot deixant per absurd o inútil tot allò que escapi a la lògica del màxim benefici i l'individualisme; fets com el suport mutu o la solidaritat queden relegats a un plànol residual dins les nostres relacions intersujectives, al cap i a la fi hem nascut ancorades al *jo* individual i no sabem desfer-nos-en si no és en una oposició/negació de la realitat, a patir de saber que aquestes relacions no ens satisfan de manera plena; no sabem com, però sabem del cert com no. El mercat, dins la seva lògica i el poder que li confereixen els mitjans de comunicació —tant de generar desitjos com de pregonar cóm han de ser aquests— ens condueixen a una unidimensionalitat on tot ha quedat tenyit per l'activitat mercantil.

Actualment, ens trobem amb una deslocalització de la industria cap a països excolonials —en la seva majoria—, on la riquesa dels països colonitzadors ja no es basa tant en la capacitat de produir productes sinó en la capacitat de consumir-los. Aquest l'impuls necessari pel naixement del anomenat *estat del benestar*. *Estat del benestar* com a conseqüència d'un seguit de lluites obreres que posen en perill l'hegemonia capitalista, *estat del benestar* com a cessió per part de l'aparell capitalista[57] per tal de contenir el descontent popular i reconduir-lo cap a quelcom rentable: *el consum tant de bens com d'experiències*.

[57] Recordem aquí les reunions de Bretton Wodds, els acords tant de l'Front Monetari Internacional (FMI) com del Banc Mundial (BM), el naixement de l'Organització Mundial del Comerç, així com el "Pla Marshall", estratègia promoguda pels Estats Units després de la segona Guerra Mundial per ajudar (i hipotecar) a la recuperació econòmica als països afectats evitant així que caiguessin sota el influx de la Unió Soviètica. Recordem també la cabdal importància que aquest moment històric té a l'hora de erigir-se els EEUU com a potència Mundial, canviant el valor de la moneda del patró or al patró dolar, amb el poder que això comporta en les relacions internacionals erigint-se llavors coma expenedors mundials de moneda.

Una de les eines principals de l'*estat del benestar* per tal de reduir el descontent popular és el disminuir la inflació a partir d'insuflar capital en l'economia de les famílies. L'estratègia, anomenada *keyniasisme*[58], insufla capital en l'economia familiar a partir de la construcció d'obra pública i la creació de serveis, fet que possibilita l'augment de capital per part de les famílies i, unit a la deslocalització de l'explotació laboral a països amb monedes més dèbils, augmenta la capacitat de consum de la població. Si ens hi fixem bé, la primera fase del Keynesianisme a l'Estat espanyol —que s'introduí de forma tardana respecte la resta d'Europa— la trobem en la dèria per part del *caudillo* de construir *"puentes y pantanos"*.

El que volem assenyalar aquí és que l'estratègia Keynesiana, tot i que afeblida per les contradiccions inherents que aquesta suscita[59], segueix endavant, i que tant la creació d'obra pública innecessària com la creació de serveis amb nombrosos aparells intermedis que no serveixen per a res no és un fet gratuït, ans al contrari; tal i com assenyalava el propi Keynes: -*Podríem deixar ampolles plenes de diners amagades als parcs i farien el mateix efecte a l'hora de minvar la inflació, però és millor que aconseguim que aquest procés sigui productiu per a la societat.*

Quin sentit té sinó l'enorme aparell dedicat a l'Assistència Social? A aconseguit minvar la dependència? A aconseguit potenciar l'autonomia o per contra a aconseguit cronificar-la? La pobresa és molt suculenta per aquelles que saben que mentre el capitalisme existeixi el mercat de la misèria estarà sempre present.

Actualment a la majoria de centres públics destinats a la protecció de menors de l'Estat Espanyol ens trobem que s'està gastant una mitja 300 euros

[58] Enciplop.: A efectes pràctics, i per contrarestar l'espiral negativa dels '30, Keynes proposava que en moments d'estancament econòmic, l'estat té l'obligació d'estimular la demanda amb majors despeses econòmiques.

[59] El capitalisme precisa de països empobrits on poder canviar el seu paper (diners) per productes; aquests països empobrits estan agafant consciència del seu Poder i s'estan cansant de rebre papers que, degut a les fortes crisis econòmiques que sacsegen el món occidental, cada cop són de més dubtós valor.

per cada nena i dia[60]. Podríem pensar que amb aquests diners moltes de les famílies que no es poden fer càrrec de les seves filles tindrien suficient per a fer-se'n càrrec però això, és clar, deixaria sense sentit l'estratègia Keynesiana d'oferta d'ocupació. Tots aquests diners serveixen per aconseguir que un immens aparell de capital humà es posi en marxa dedicant-se a la supervisió, contenció, "educació", acompanyament, cria, control...sota la figura d'educadores socials, treballadores socials, pedagogues, psicòlogues, terapeutes, personal de seguretat, personal administratiu, buròcrates...sense que això tingui més sentit que el d'ocupar la gent en un treball, sigui quin sigui aquest[61]

Si no cóm s'explica per exemple que l'Estat espanyol, que té l'índex més baix de delictes per habitant, sigui l'Estat que tingui més població penitenciaria i que aquesta vagi en un augment exponencial? Cóm s'explica que mentre la suposada crisi econòmica avança a passos agegantats hi hagin les retallades que hi ha tot allò referent a l'aparell de benestar social, les pensions, la sanitat...i a l'hora hi hagin noves macropresons en marxa amb tots els diners de despesa pública que aquestes suposen i demostrant-se més que innecessàries[62].

---

[60]"Enrique Martínez Reguera, psicólogo y educador con treinta años de experiencia con niños y jóvenes marginados, da algunas cifras**:** "El cuidado de estos niños aporta, de media, 3.800 euros por chico y mes, y si se trata de un centro público, en torno a 9.000." Extret de l'article "los centros de menores para el enriquecimiento de empresas" de Jaime Barrientos, publicat a la pàgina: www.conlosninosnosejuega.wordpress.com

[61] Sabem també, i això ho deixarem clar en la nostre proposta, que aquest és un marc massa general i que aquest està ple d'escletxes; emperò pensem que és més que interessant assenyalar que les contradiccions en les quals ens podem trobar les educadores que volem incidir a dins d'aquests espais es donen, especialment, per que aquest espais no estan preparats per acollir la tasca educativa. En les entrevistes realitzades a diverses educadores ens hem trobat que aquestes contradiccions han estat resoltes amb la deserció de "lo educatiu" cap a un altre camp, el de l'acompanyament.

[62] Actualment hi ha 77.600 presas a l'Estat espanyol; s'ha duplicat la població penitenciària en els darrers 10 anys sense que la minva de la delinqüència hagi anat en correspondència. Aquest augment s'ha donat per les noves lleis penals que contemplen com a delicte accions que abans no ho eren. A part d'això, l'augment de mesures que no contemplen el ingrés a presó, com la responsabilitat civil (que abans podien ser els treballs a la comunitat, no han fet,

-Lo primero que me sorprendió cuando empecé a convivir con muchachos marginales, y de ello hace ya treinta años, fue que la Fiscalía de aquel entonces reconociese que, de los muchachos que habían pasado por el centro Sagrado Corazón de Carabanchel, más del 75 % habían terminado en la cárcel. Imaginaos un industrial que fabricara tornillos y que después de 60 años de ejercicio comprobara que de sus fábricas en vez de tornillos salían chorizos. Si no acomete una inmediata reconversión industrial, qué duda cabe que ese empresario vive de la charcutería.

Enrique Martinez Reguera, Educador Social, "*Pobres niños pobres*"[63]

res més que ampliar el volum de condemnes en cas de judici. Més opcions, menys possibilitats d'absolució. Un apunt especial mereixerien les «penes-multa» on si tens diners no vas a la presó i on si no en tens sí regint la màxima de «*los ricos nunca entran, los pobres nunca salen*».

[63] L'article complert el podeu consultar a la següent adreça sota el nom "Pobres niños pobres": http://www.rebelion.org/economia/030524pobres.htm

Educació o contenció? de la infància perillosa a la infància en perill, un desplaçament etiològic.

"..habría que pensar no tanto en limitar al desmadrado sinó a quienes estuvieran instaurando o generalizando el descontrol."
Colectivo Saltando Charcos.

"Nuestra inadaptacion, nuestra fatiga, no son problemas mas que desde el punto de vista de quien nos quiere someter. Siempre señalan un punto de partida, un punto de confluencia para complicidades ineditas. Evidencian un paisaje de otro modo más deteriorado, pero infinitamente mas repartible que todas las fantasmagorias que esta sociedad mantiene sobre sus cuentas."
La insurrección que viene,
Comité Invisible.

Assistim actualment a una criminalització de la pobresa estructural en totes les seves vessants, una criminalització basada en atorgar el mal no a aquella que el crea sinó a aquella que el pateix i sobre el qual aquest es manifesta; és a dir, i tal i com seria descrit en criminologia crítica, cal un desplaçament etiològic per tal definir i reconèixer quines són les causes que generen certes situacions en comptes de definir, reconèixer i criminalitzar a les persones sobre les que aquestes es manifesten de manera aïllada. Cal aquest desplaçament si el que volem és aprofundir en la resolució d'aquestes problemàtiques; queda clar que aquest desplaçament es fa totalment

innecessari si el que ens interessa és cronificar la situació i pal·liar els seus efectes, però aquest no és el nostre cas.

Sembla clar que un sistema que genera aquestes desigualtats, que basa la seva riquesa en condemnar a estadis d'absoluta pobresa a més d'un 60% de la població mundial[64], que basa el seu desenvolupament en una destrucció total del planeta i que criminalitza y neutralitza qualsevol tipus de qüestionament no li interessa el més mínim l'autonomia o la felicitat[65] de les persones que l'habiten sempre i quan no pugui treure un profit d'aquestes.

Està clar que el sistema no vol acabar amb la misèria, el que vol és que aquesta sigui suportable. Algunes ens diran que aquest suposat *sistema* del que parlem el formem tots i totes, i pot ser cert, però també pensem que si tots i totes sabéssim l'abast que tenen les nostres accions més quotidianes —i aquí potser la nostre ingenuïtat— deixaríem de fer-les; el sistema és aquell entramat de relacions i processos que invisibilitzen el resultat de les nostres accions, és aquell entramat publicitari que *et sedueix perquè et compris un arma per protegir-te de la violència.* Dela mateixa forma sabem que existeixen multitud de mecanismes de *racionalització irracional* que ens permeten invisibilitzar o encobrir-nos el resultat de les nostres accions més quotidianes per tal de poder-les seguir efectuant[66]

Actualment assistim a una criminalització de tot allò no normalitzat que pot posar en qüestionament al *sistema.* Les nenes son perilloses, les esquizofrèniques són totes assassines en sèrie, els àrabs són terroristes, l'altre em vol treure la feina...Tot això obeeix a una estratègia clara de construcció d'una por a l'alteritat per evitar l'establiment de vincles; vincles que, d'altra

---

[64] Segons la FAO, en el seu recompte de fam al món del 2004 al 2006, hi ha 873 milions de persones subnutrides, un 13% de la població Mundial. Segons la ONU moren 11 milions de nens a l'any d'on 5 milions moren per malalties prevenibles tansols amb l'administracio d'una pastilla o aigua potable. Segons la mateixa ONU mil milions de persones subsisteixen amb menys d'un dòlar al dia...

[65] Parlem aquí de felicitat en un sentit ampli, més enllà de la felicitat proporcionada pel *fetitxisme del consum,* ja sigui aquest de productes o d'experiències, portant aquesta felicitat al plànol del plaer immediat i de la satisfacció dels desitjos creats.

[66] Respecte al terme *racionalització irracional* mirar «*El miedo a la libertad*» d'Erich Fromm.

banda, són la única sortida a la nostre hermètica i aïllada soledat. Succeeix que la por ha estat i segueix essent l'eina de control social per antonomàsia:

> *Los que trabajan tienen miedo de perder el trabajo.*
> *Los que no trabajan tienen miedo de no encontrar nunca trabajo.*
> *Quien no tiene miedo al hambre, tiene miedo a la comida.(...)*
> *Es el tiempo del miedo. (...)*
> *Miedo a los ladrones, miedo a la policía*
> *Miedo a la puerta sin cerradura, al tiempo sin relojes, al niño sin televisión, miedo a la noche sin pastillas para dormir y miedo al día sin pastillas para despertar.*
> *Miedo a la multitud, miedo a la soledad, miedo a lo que fue y a lo que puede ser, miedo de morir, miedo de vivir.*
> *Eduardo Galeano, El miedo global.*

A tot això s'uneix el paper de sensibilització —o de sensacionalització— d'algunes «professionals» del camp del control social que per tal de poder rebre primes per perillositat irrompen en els medis creant una alarma social donant una intencionada distorsió de la realitat per al seu propi benefici. Sabem que els mitjans de comunicació tenen la major part de culpa en la distorsió de la realitat i que, molts cops, nosaltres mateixes la distorsionem per tal de crear l'efecte desitjat pressuposant la insensibilització de les nostres interlocutores, arribant a exagerar de manera habitual allò que volem explicar, tergiversant-ho, manipulant-ho.

Potser aquesta criminalització no seria tant alarmant si no aconseguís els seus objectius, si no fos perquè darrerament assistim a multitud de campanyes que, emparades per la «indiscutible veritat científica» estan generat tot un univers al voltant de l'estudi aïllat de l'individu, de les manifestacions que té enfront d'unes causes sense parar-se a analitzar aquestes. Parlem de la industria farmacològica —i en especial de la psicofarmacològica— que tenen pocs interessos en resoldre els mals estructurals però uns enormes interessos en crear patologies inexistents per sobre les quals poder aplicar els seus

productes[67]. Així doncs ens trobem, per molt irreal que pugui semblar, també a les nostres facultats tesis que apunten en la direcció d'un suposat *gen de la delinqüència*; recordem que fins fa quatre dies la homosexualitat també era recollida al DSM[68] com a una patologia mental.

En aquests mateixa direcció ens trobem als *centres reeducatius* —reformatoris; deixem-nos d'eufemismes!— que s'està començant a aplicar un programa informàtic (SAVRY), que ja ha rebut nombroses denuncies per part del col·lectiu d'educadores socials, pel qual a les joves que encara no han estat condemnades judicialment —que sí socialment, i en aquest fet tenim la constatació— se'ls hi aplica un test per valorar el seu índex de delinqüència, negant així, al nostre parer, tota possibilitat d'intervenció educativa genuïna[69] i prejutjant a la menor abans que existeixi una condemna ferma. És qüestió de dies, i si no temps al temps, que els experiments que s'estan realitzant a l'estat veí per part del govern de Sarkozy arriben a les nostres escoles. Allà la professora, a part de la seva figura habitual d'emmotllament cultural rep l'encàrrec de policia; l'Estat disposa d'un ventall molt ampli d'informació detallada de totes les estudiants que reflexa les seves conductes, el seu recorregut en l'acadèmia, així com aquelles observacions que la magistrada reconegui com a importants —dades familiars, nivell d'absentisme, relacions

---

[67] El cas del tractament psicofarmacològic que es fa de l'esquizofrènia no pot ser menys que paradigmàtic; sobre unes conductes i malestars dels quals es desconeix totalment la seva base orgànica s'apliquen multitud de tractaments biologicistes que el que aconsegueixen no és curar aquesta suposada malaltia sinó pal·liar els seus afectes per tal que no siguin molestos per a la resta de la societat. No es coneix cap cas que els fàrmacs hagin resolt cap "malaltia mental", senzillament per que aquesta suposada malaltia no existeix. Per aprofundir sobre aquest tema u recomanem el llibre UHP descrit a la bibliografia. *Un treball sencer mereixeria el tractament que la suposada hiperactivitat (o Trastorn per Dèficit d'Atenció) té en les nostres societats; el que hauríem de considerar patològic és que alguna nena pugui suportar estar més de vint minuts seguits asseguda a una cadira!*

[68] *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM).

[69] És a dir, sense prejudicis. Tanmateix sabem que en un espai d'aquestes característiques tota empresa educativa és impossible ja que en un espai desnaturalitzat com és una presó l'establiment d'un vincle eductiu no és possible. Potser es pot crear algun altre tipus de vincle però, com ja hem assenyalat en nombroses ocasions l'educació ha de partir de la incondicionalitat i no pot ser, per res, viscuda com un càstig.

amb altres companyes—. Això suposa una immensa base de dades per al control social de la població...*si Orwell aixequés el cap veuria que, en matèria de control social, hem avançat molt després de 1984!*

Amés a més, dins d'aquestes campanyes de criminalització ens trobem les campanyes populistes dels partits polítics que, a base de sensacionalisme, intentar esgarrapar algun vot a les que encara se les creuen: es tracta, al cap i a la fi, d'un desplaçament de l'atenció d'allò que realment és important cap a fets més impactants però allunyats de la nostra quotidianitat —tot i que avui en dia la quotidianitat de la majoria tingui més a veure amb allò que succeeix a la nostre televisió que no pas als nostre carrers—.

Ens trobem aquí amb un desplaçament del malestar social, una desviació de la por cap a un camp que sigui rentable. Els mitjans de comunicació desplacen la por real —atur, hipoteques, alienació, aliments transgènics, col·lapse energètic, etc.— cap a una altre por. Tal i com assenyalà *l'Escola de Frankfurt*[70] en relació al genocidi alemany, el que és important no és que la informació sigui real sinó que s'adapti el més fidelment a l'imaginari col·lectiu i als interessos de les poderoses, així doncs, en un estat de malestar generalitzat aquelles que veuen perillar els seus interessos particulars recondueixen el malestar social contra un *boc expiatori* sobre el que han fet recaure tots els mals estructurals. Avui en dia —i aquí un dels principals perills de la situació actual— assistim a una situació similar amb el fenomen de les migracions extraeuropees. El boc expiatori és creat sobre aquella figura que, per especial vulnerabilitat, no pot defensar-se dels atacs que contra ella s'efectuen, ja sigui per ser una minoria o per haver estat desposseïdes de la seva paraula, és a dir, infantilitzades.

[70] Conjunt de filòsofes que, a partir dels anys 20 es reuniren a la Universitat de Frankfurt. D'entre elles: H.Marcuse, W. Benjamin, M. Horkheimer, Th. Adorno o E. Fromm.

La relació educativa; La redundant educació social i el paper de les referents.

"¿Cómo sería posible hablar sin dar órdenes, sin pretender representar nada ni a nadie, cómo dar la palabra a quienes carecen del derecho a ella, cómo devolver a los sonidos un valor de lucha contra el poder? De eso se trata, de habitar la lengua propia como un extranjero,de trazar una especie de línea de fuga mediante el lenguaje."

Deleuze, Gilles, Conversaciones.

L'educació és un *fet social* inherent a la condició humana i la seva necessitat de vincular-se a l'altre. Llavors, parlar d'educació social és reiteratiu, redundant. Sabem emperò que la voluntat d'aquelles que parlen d'educació social de forma reiterativa ho fan per tal d'escindir, diseccionar, allò que només pot ser aprés en societat havent reconegut intencionadament que la societat no pot educar-se per si sola; enunciat al qual ens oposem frontalment. Senzillament assenyalar que l'*educació* o és social o no és, per tant ens sembla redundant parlar d'*educació social*.

En aquest apartat més que atansar-nos a parlar sobre la educació mirarem aquí de fer quatre pinzellades sobre *lo educatiu* i sobretot sobre allò que, de cap de les maneres, és educatiu[71].

Actualment ens trobem masses cops ens espais suposadament educatius on la relació que s'estableix entre agent-subjecte-món no pot ser per

[71] Durant tot el treball les nostres afirmacions són afirmacions polítiques que ens porten a un posicionament, és dir, quan diem les persones *són* lliures el que veritablement estem dient és les persones *han de ser* lliures. Tanmateix succeeix en les nostres afirmacions respecte a l'educació.

res una relació educativa. Si diem això és perquè a les nostres facultats se'ns intenta "colar" *l'acció educativa dins espais privats de llibertat*[72]. L'acció educativa no pot ser viscuda com un càstig o com una imposició[73], entre d'altres coses perquè la relació educativa es basa en un reconeixement, per part del subjecte d'educació, d'un referent i no al contrari. La relació educativa és bidireccional un cop s'ha establert però abans que no s'estableixi aquesta, la relació és unidireccional, es a dir, neix del subjecte cap a l'agent i no a l'inrevés. Tanmateix veiem que en un espai on les relacions humanes són verticals —el que està en joc é la capacitat o no d'exercir-te sobre l'altre o decidir donar-li o no la llibertat— tot intent d'incondicionalitat —imprescindible per l'establiment d'un vincle educatiu— queda pervertit. En aquests casos podem parlar de relacions de xantatge o de relacions d'adoctrinament conductuals basades en estratègies punitivo-premials, però de ben segur no de relacions educatives.

Però llavors, què és *allò educatiu*? Pregunta agosarada, ho sabem. Per a nosaltres *allò educatiu* és allò que és capaç de desplaçar-te a un lloc totalment nou, des d'on l'anterior percepció queda relegada a un plànol residual. Allò educatiu és allò que et provoca una crisi, que et sacseja i et provoca la oportunitat de descobrir un nou món, un món anterior al que ja coneixies i del qual no hi ha marxa enrere. Això és, per a nosaltres, *allò educatiu* i, en estricta relació, l'acció educativa seria l'acció que és capaç de provocar un d'aquests efectes.

L'acció autènticament educativa només es pot donar en un context d'autonomia ampli, es a dir, lliurant de coaccions tant al subjecte d'educació com a l'agent d'aquesta. Aquesta relació no pot ser espontània en una societat on tot està regulat i permeat per l'alienació de les nostres vides; entre d'altres coses perquè, en la majoria de casos, la relació educativa s'estableix com a contracte educatiu —parlem de l'educació institucionalitzada és clar— i veiem

[72] És possible que en alguns casos existeix quelcom d'educatiu en aquests espais però, si existeix, s'estableix entre persones i no entre funcionaris i preses. Amés aquí tractem sobre la creació d'un vincle educatiu, no d'un fet educatiu aïllat.

[73] Recordem que fins fa molt poc la escolarització era obligatòria i que ara, tot i que amb moltes dificultats, podem fer acollir-nos a l'educació en la familiar.

que això dificulta totalment la relació horitzontal entre subjecte-agent i, en aquesta dificultat, tota acció educativa es veu desplaçada cap a un altre plànol. Tot i això som plenament conscients que abans que no fem la *insurrecció* que reestableixi —o estableixi— el teixit comunitari dilapidat pel individualisme hem de seguir potenciant els mecanismes encarats cap a l'autonomia i l'empoderament personal. Pensem que pot ser un bon principi assumir que la educació no serà un procés ple fins que la vida sigui, en si mateixa, plena; fins que la figura de l'educadora hagi desaparegut[74] i, parafrasejant a Garcia Olivo en la seva observació de les comunitats indígenes de Oaxaca, fins que la educació no es doni tal i com les persones respiren.

> *"La gente trabajará para vivir, en lugar de vivir para trabajar; se incorporará a los códigos penales el delito de estupidez, que cometen quienes viven por tener o por ganar, en vez de vivir por vivir nomás, como canta el pájaro sin saber que canta y como juega el niño sin saber que juega."*
>
> *Eduardo Galeano, El derecho al delirio.*

El lloc de l'educadora.

Volem aquí posar l'accent sobre l'agent de l'educació, adonant-nos que l'acció educativa no té un lloc precís on donar-se sinó que intuïm que el més important és la plena disposició de l'agent per tal de saber reconèixer on pot emergir quelcom d'educatiu. No es tracta tant de provocar la pregunta sinó d'estar allà per tal de mirar de poder respondre a aquesta en el moment que es doni —si es dóna—. És important —per no dir importantíssima— aquesta observació perquè la majoria de cops ens anticipem a la pregunta del possible subjecte d'educació, potser no amb una malicia dèspota, sinó pel fet que no disposem del temps perquè les més petites —o qui sigui *l'altra* se'ns apropin quan elles ho decideixin. D'aquesta manera acabem establint currículums i

[74] Aquest punt el desenvoluparem en un dels següents apartats: La mort de la educadora, que no la mort e l'educació.

suposats moments educatius on estem avesades a rebre preguntes però, per contra, desertem de la nostre figura de referents quan *no és el moment*, no és el nostre moment. La educació és una responsabilitat de totes amb totes i de la qual no podem desertar. Sabem, com ja hem dit abans, que al estar nosaltres mateixes subjectes al treball assalariat aquesta empresa es torna molt dificultosa, però llavors, si pensem que l'educació és quelcom preferencial no seria hora de trencar amb allò que ens subjecta. Cada cop som més les persones que sentim que la vida s'allunya de *la vida*, però no n'hi ha prou amb sentir-ho. És precís reconstruir els teixits associatius on pugui emergir l'autogestió col·lectiva de les nostres vides, sense intermediàries, per així poder experimentar experiències que ens permetin reconèixer que la vida passa per poder *viure-la*.

No volem menysprear els impulsos i energies d'aquelles persones que aposten per fer quelcom educatiu en llocs on nosaltres no pensem que sigui possible. Sabem que les institucions no estan fetes per suportar la demanda educativa, tot i així, gràcies a la gent que viu l'educació des de la passió i sabent que està en constant confrontació amb la institució, neixen experiències a les quals ens podem acollir. Nosaltres no ens veiem amb cor, però si vosaltres penseu que és possible: endavant; tan sols us demanem que reviseu constantment les vostres accions per tal que aquestes no es derivin cap a altres terrenys que poc a veure tinguin amb *allò educatiu*.

D'aquesta manera assenyalem que no ens preocupa tant on anem a parar a treballar —ara per ara nosaltres encara necessitem vendre la nostra força de treball per poder sobreviure— sinó que estiguem predisposades a reconèixer la oportunitat d'efectuar una acció educativa allà on aquesta aparegui. No ens preocupa tant el lloc sinó la predisposició, la passió.

La mort de la educadora com a figura professional, que no la mort de l'educació.

Ens volem detenir un moment en aquest darrer apunt: apostem plenament per una figura educativa professional que tendeixi a la seva desaparició, a la seva dissolució, ja que només sota aquesta premissa trobem que tingui sentit una

educació encarada a l'autonomia dels individus. *Una educació emancipadora que no tingui per principal objectiu la seva total dissolució cau en el parany del despotisme més ranci, del paternalisme més desemmascarat, cau en la infàmia més infame*. Cóm pretenem una emancipació que condemni a les persones a una figura crònica de la mestre, aquella que sap...no seria això una còpia de la *sabiocràcia*? No seria això una perversió total de l'autonomia només explicada des de la pèrdua total de la confiança en la humanitat? . *Nosaltres ja hem deixat d'esperar, hem passat a l'acció, però no hem perdut l'esperança.* No creiem per a res en la figura de la mestre com una semideessa que té un poders demiúrgics que li confereixen un discerniment especial sobre el bé i el mal; no creiem que aquesta figura existeixi, ni la volem, el que si assumim és la nostre responsabilitat com a transmissores de sabers, *responsabilitat que totes tenim en tant que persones en el món.*

No tenim por a assumir el poder que tenim com a educadores , no volem desertar d'aquest, seria estúpid —i fins i tot maquiavèl·lic— intentar crear un vincle educatiu fent-li pensar a l'altre que no exercirem el nostre poder de cap de les maneres. El que volem aquí és mirar de treballar respecte a la gestió d'aquest poder, primer de tot reconeixent-lo i acceptant que aquest dificulta qualsevol intent d'incondicionalitat educativa.

Sabem, tot i les contradiccions que això ens comporta que, ara per ara, cal algú que assumeixi el rol d'acompanyant o facilitadora-creadora de situacions educatives veient que no tothom està disposada a assumir el seu rol incondicional d'agent educatiu. Sabem, emperò, que el nostre paper, a risc d'instal·lar-se en el poder de monopolitzar *allò educatiu* ha de ser de vocació suïcida. Perquè aquesta vocació sigui real ha de partir de la convicció que la *humanitat no és un llop per a la humanitat.* Nosaltres partim d'aquesta base tot i que sabem que moltes de les nostres companyes «educadores» parteixen de conviccions diametralment oposades.

Dignificació del conflicte.

En qualsevol procés en el qual una percepció anteriorment aposentada és suplantada per una nova percepció es produeix una situació de violència. Violència per la negació d'una part d'allò que érem i que hem deixat de ser —es produeix una mort simbòlica d'allò que érem i ens produeix el trauma d'haver de reconeixe'ns en la figura que ara som—. Es produeix una situació violenta degut a que el lloc on anteriorment ens ubicàvem s'ha desfet, produint-nos una inestabilitat, d'entrada, incòmode; però, tal i com hem assenyalat en anteriors apartats, no és justament aquest desplaçament allò autènticament *educatiu*?

La situació creada entre allò que coneixem —allò ja assimilat o introjectat com propi— i allò que encara estem per conèixer provoquen un estat de conflicte constant. El que observem aquí és que en el moment en que l'*altra* interfereix la nostre existència «salten uns dispositius» per tal de solucionar el conflicte abans de que aquest pugui emergir neutralitzant llavors la possibilitat de l'acte educatiu. Aquest procés, que ja hem descrit amb anterioritat, l'hem definit com a bunkerització; una protecció a partir de la negació de l'entrada enemiga. En aquest cas la enemiga és aquella que ataca la normalitat o que ens situa en un lloc incòmode, un lloc on només pot succeir allò imprevisible, al cap i a la fi un lloc que ens situa en conflicte amb nosaltres mateixes, es a dir, un lloc educatiu[75].

Justament, l'acció educativa es troba en aquest espai, en l'espai on el qüestionament pot emergir. El que al nostre parer succeeix és que sentim

[75] Recuperant la idea iniciada a la nota de peu de pàgina (10) de la pàgina 20 del present treball.

aquest «trontollar» dels nostres fonament com quelcom a evitar. Entenem que, en el moment actual, on la precarització de la nostre vida ens empeny a ancorar-nos a qualsevol solidesa, per molt absurda que aquesta sigui[76], aquest «trontollar» sobre uns pilars massa dèbils pot ser viscut de manera traumàtica; ho entenem, però no ho compartim.

Finestra sobre *allò educatiu*.

Situar-nos en un lloc nou, diferent, sacsejar-nos, incomodar-nos; això és per a nosaltres *allò educatiu*. Ara bé, l'educació és, per a una adulta-normalitzada —entesa com a aquella que ja ha estat inserida culturalment—, una situació incòmode. Una situació incòmode perquè ens desplaça a un lloc nou i, d'entrada, aquest apareix com a hostil. Aquesta hostilitat se'ns presenta degut a que situar-nos en un lloc nou requereix d'una reconfiguració de nosaltres mateixes —i per tant d'un esforç afegit—, esforç que, normalment, no estem disposades a fer. A aquesta hostilitat li hem d'afegir el fet que molts cops el descobriment d'un lloc nou no ens dona la possibilitat immediata de tornar a l'estadi primigeni d'on hem partit ja que *qui deixa d'ignorar no pot tornar a ignorar*. És per això que, davant d'aquesta incertesa, davant d'aquesta por de que l'altra ens interpel·li i que provoqui en nosaltres un desplaçament cap a un moment educatiu, realitzem una infinitat de processos de negació de la paraula de l'altre per tal de desacreditar-la i fer que aquesta perdi tota la seva potència.

Només li reconeixem la paraula a algú que li hem treta o mai li hem donada quan perd la seva potencia transgressora, quan ja ha estat assimilat per la lògica que suporta la cultura imperant. En el cas de les més petites el pas cap a l'edat adulta —la seva des-infantilització— es produeix quan ja ha perdut tota esperança en realitzar els seus somnis, mentre aquests persisteixen la nena és desacreditada de manera constant amb frases del tipus: -*Quan siguis gran ja veuràs com no penses igual...*

[76] Per exemple la quotidianitat i la rutina: Si tothom fa les mateixes coses, si hi ha uns patrons de conducta definits molt estàtics m'emmotllo a ells tot i que no tinguin res a veure amb mi, i, el pitjor de tot és que els defenso tot i que no cregui en aquests.

Aquesta frase és perversa en tant que amaga una amenaça encoberta: no seràs gran/adulta —i per tant no et reconeixerem la paraula— fins que pensis igual que nosaltres. La nena, a partir de l'elaboració d'aquest estigma reconeix l'entrada a l'edat adulta quan assumeix de manera submisa responsabilitats que la condemnen a oblidar les seves il·lusions —segons l'adulta, puerils il·lusions—.

Llavors, davant d'això la nostra aposta. No seria la funció de les educadores —com a facilitadores de moments educatius o com a potenciadores d'aquests— el de reconèixer que l'accent s'ha de posar, avui en dia, en aconseguir que el conflicte no sigui viscut com un fet traumàtic sinó com un espai —per no dir *l'espai*— per a *allò educatiu*? Si diem això és perquè masses cops assistim a una desconflictivització de les nostres relacions com quelcom desitjable. *Dignifiquem el conflicte!* Mirem de facilitar que aquest conflicte no sigui viscut com un trauma i que acabem protegint-nos davant la idea de que l'altre perfori la nostre, ja de per si fràgil, manera de llegir el món. Apostem llavors per una desprotecció de la cultura, tornant-la permeable, desitjosa de ser transformada. Una cultura en moviment, transformada constantment per aquelles que la viuen, una cultura alliberada de la petrificació dels museus.

Contra el relativisme postmodern.

No volem mitificar la figura de *l'altre* com algú que tingui algun poder especial enfront del que nosaltres mateixes podem tenir, el que si que fem aquí és alertar dels processos que efectuem per tal de que no es puguin establir processos educatius intersubjectius. Anunciem la possibilitat d'establir ponts entre aquelles a les que li hem tret la paraula; possibilitats davant l'enorme potencialitat que se'ns descobreix, davant la possibilitat d'enriquir-nos com a Humanitat de manera incommensurable.

Lluny de caure en l'asèpsia postmoderna del *tot val*, quan parlem de la disposició a ser travessades i interpel·lades per l'alteritat ho fem, no sota la idea de que totes les percepcions són igual de vàlides sinó, molt contràriament, sota la oportunitat que se'ns brinda a l'hora de qüestionar-nos les nostres

percepcions més arrelades. Si diem això és perquè en aquests temps postmoderns on sembla que *tot val* —que seria el mateix que dir que res no val, ja que tot *és igual*—, nosaltres defensem un lloc indiscutible on ancorar-se: el dolor. El dolor no és relatiu. El dolor és allò que, políticament, reconeixem com inqüestionable: si alguna persona es sent agredida existeix agressió i, per tant, aquesta paraula té molt més pes que qualsevol altre. És sota aquests afirmació que el respecte cobra sentit; es sota aquesta afirmació que reconeixem una estratificació en el valor de la paraula.

Apunts sobre la protecció: possibles mesures.

Si parlem de protecció, parlem de protecció i si ho fem ens trobem que, actualment estem desprotegides, o com ja hem assenyalat en el text, estem en situació d'*intempèrie social*. Una intempèrie a la que ens aboca el sistema de producció i consum capitalista. Nosaltres apostem per al suport mutu, per la solidaritat, per el comunitarisme. Nosaltres apostem per revitalitzar el teixit associatiu i restablir els ponts que l'hermètica soledat individualista a trencat. Nosaltres apostem per un protecció social que neixi del coixí comunitari, reconeixent que quan apareix un problema, un conflicte, aquest no pertany a l'individu sinó a la realitat social que el genera; reconeixent el tractament estructural que d'aquest conflicte hem de fer-ne. És per això que, davant de les mesures institucionals de protecció a la Infància fem les nostres pròpies mesures, mesures que ja estem fent funcionar a partir d'experiències comunitàries[77]:

És en el naixement, o més aviat en la pròpia gestació, on trobem la primera desprotecció de les més petites i que servirà com a base per a les següents; si ens fixem, la lògica de mercat treball-consum ens impossibilita—o dificulta moltíssim— la relació que la petita criatura precisa, relació amb el cos que l'acull i que, en la majoria de casos, no pot dedicar el temps necessari per cuidar-se i cuidar-la. Veiem, de manera inicial com ja, abans de néixer, la petita està en una situació de desprotecció; desprotecció perpetuada per la necessitat que el mercat té d'éssers productius i que condueix a processos d'alienació de l'ésser que aquests cossos allotgen.

Primera mesura de protecció: *Temps per poder viure l'embaràs sense pressions externes.*

La relació de dominació nena-adulta que s'estableix no és gratuïta, pot ser fruit d'un no saber fer, però, i aquí pensem que roman la gènesis del problema, també parteix d'una dificultat per a trobar referents més enllà de la norma de

[77] Ens sembla més que interessant assenyalar la experiència de companyes que han decidit fer de l'educació de les seves filles un projecte comunitari on lo educatiu esdevé el vehicle i motor de les demés relacions intersubjectives. Ens referim a projectes com el de "la Pinya", a Esplugues del Llobregat.

relació patriarcal. Per tant, si sumem el «no saber fer» —que d'altre banda observem com a lògic, ningú neix ensenyada[78]— al fet que no disposem de referents més enllà dels normalitzats i els sumem, de retruc, a la obligació que la majoria de les nostres famílies han de treballar per a poder sobreviure i que, per tant, provoquen desatenció de les filles, trobem una situació de desprotecció que es perpetua.

Segona mesura de protecció: *temps per acompanyar a les nostres filles fins que aquestes tenen un domini de la parla*[79].

I finalment:

Tercera mesura de protecció: Deslliurar-nos del treball assalariat.

Perquè, cóm podem parlar de protecció de l'altra si la majoria de nosaltres estem desprotegides, condemnades, i subjugades a haver de sobreviure a partir de la venda de la nostra força de treball a aquelles que tenen els mitjans de producció tant de productes com de serveis?

Potser a alguna de les que llegeixi aquest article li podran sobtar aquestes mesures de protecció però cal que sapiguem que si fos per una qüestió de diners només amb una petita part del que es destina per mantenir l'aparell militar de l'Estat Espanyol n'hi hauria suficient per cobrir les dues primeres mesures; respecte a la tercera cal dir que amb el desenvolupament tecnològic del que disposem i sabent que no precisem ni una ínfima part de tots els productes que emprem n'hi ha prou per que aquesta mesura es pugui complir, sabem emperò que hi ha prous interessos de mercat per evitar que això succeeixi ja que el treball és l'eina més necessària per poder mantenir el control social.

---

[78] *Por lo menos permitid que se os diga*.Cristianne rochefort, «Los niños primero»

[79] Pensem que els primers estadis de desenvolupament humà són els més importants per desenvolupar els mecanismes per aprendre el món i així poder transformar-lo. Sens fa estrictament necessari que els acompanyants en el procés educatiu de la petita disposin de tot el temps per dedicar-li i dedicar-se recíprocament.

Per no concloure...

> *"Ella está en el horizonte -dice Fernando Birri-. Me acerco dos pasos, ella se aleja dos pasos. Camino diez pasos y el horizonte se corre diez pasos más allá. Por mucho que yo camine, nunca la alcanzaré. ¿Para que sirve la utopía? Para eso sirve: para caminar."*
>
> *Ventana sobre Utopía. Eduardo Galeano.*

Pensem que, en un moment on sembla que tot hagi estat dit, en un moment on ens envaeix el relativisme per totes bandes, on el pilars sobre els quals es basava la Modernitat han caigut totalment, en aquest moment que ens toca viure donar la paraula a aquella a qui l'hem treta pot ser un bon començament per traçar línees cap on dirigir els nostres impulsos i energies, camins o preguntes sobre les quals obrir la possibilitat de noves possibilitats. És en aquesta direcció que presentem aquest treball, en la direcció de donar-li la paraula a aquelles a les que li hem imposat la nostre, reconeixent que estem en un carreró sense sortida, a cavall entre una moralitat Moderna que fa aigües i un relativisme post-modern —algunes preferim dir-li hipermodernitat— que el contradiu. Quina inserció cultural volem fer si no reconeixem abans que els pilars sobre els quals es basava la nostre precedent existència —treball, família, estabilitat, felicitat, etc.— no es corresponen a la realitat? *Vivim temps de crisi, es a dir, temps d'oportunitats*.

Som plenament conscients que les frustracions amb les quals ens trobem a l'hora d'establir un marc gairebé utòpic cap a on dirigir-nos poden arribar a ser insuportables, tot i així el fet de caure en discursos possibilistes que parteixen de la racionalització sectorial de que no podem interferir en el «tot» ens són, ara per ara, més insuportables encara. Tan sols ens demanem a nosaltres mateixes ser capaces d'adonar-nos si un dia perdem el impuls que ens manté capaces de forçar una revolució. En tal cas esperem ser capaces d'adonar-nos per tal de fer-nos a un costat i així no llastrar el camí d'aquelles

que encara confiïn en un present on la vida mereixi la pena, per a totes, ser viscuda

I abans no acabem amb l'escola?

Si no tenim en compte les impossibilitats, si no tenim en compte les limitacions podem caure en la frustració de pretendre una educació en un espai aïllat de l'entorn en el que es troba, un gueto, una illa....o fer passar per educatives accions que res a veure tenen amb aquesta. És per això que aquest assaig no pretén posar pals a les rodes d'aquelles que aposten per assajar possibles des de la posada en pràctica de situacions de transformació social —sabem que és en les pràctiques on sorgeixen les contradiccions i no pas en els despatxos d'alguna o altra intel·lectual— sinó fer veure les limitacions i fer encabir la lluita per l'educació dins d'un projecte de transformació social revolucionari, com a parts integrals, ja que una cultura que no s'atreveix a veure's qüestionada poca opció té d'ésser revolucionària.

Bibliografia (documents consultats)

Bauhman, Zigmund. ***Amor líquido, acerca de l fragilidad de los vínculos humanos*.** 2005, Barcelona. Fondo de cultura económica de España.

Beck, Ulrich i Beck, Elisabeth. ***La individualización***. 2003, Barcelona. Ediciones Paidós Iberica.

Bonanno, Alfredo Maria. ***EncerradXs bajo llave***. Manresa: Edicions Anomia, 2009.

Cardelius Barbata. ***Bandadas, sobre un pensamiento indocumentado*.** http://bsquero.net/textos/bandadas-sobre-un-pensamiento-indocumentado

Col·lectivo Saltando Charcos.***Carceles de menores*.** (dossier) saltandocharcos@yahoo.es

Col·lectiu Txinoris. ***Amb psicofàrmacs no s'educa*.** txinorrisbcn@hotmail.com

Cooper, David. ***La gramàtica de la vida*.** 1978, Barcelona. Ed. Ariel.

Crisso y Odoteo. ***Bárbaros, la insurgencia desordenada***, 2006, Granada: Biblioteca Social Hermanos Quero.

Engels, Fredrerich, ***El origen de la familia la propiedad privada y el estado*.** 2010, Madrid. Diario Público.

Equipo Norai. ***La inquieud al servicio de la educación*.** 2007, Barcelona. Editorial Gedisa.

Espai en blanc. ***Vida y política*.**2006, Barcelona. Edicions Bellaterra.

Reimer, Everett,***La escuela ha muerto*.** 1973, Barcelona. Barral editores.

Foucault, Michel. ***Vigilar y castigar*.**1976, Buenos Aires. Siglo XXI Argentina.

Fromm, Erich. ***El miedo a la libertad*.** 1985, Barcelona. Ed. Planeta de Agostini.

Goffman. ***Estigma, la identidad deteriorada*.** 1998, Buenos Aires. Amorrortu editores.

Holt, John. ***El fracaso de la escuela*.**1977, Madrid. Alianza Editorial.

Illich, Ivan i otros ***Educación sin escuelas*.** 1977, Barcelona. Ediciones Península.

Illich, Ivan. ***La sociedad desescolarizada*.** 1974, Barcelona. Barral Editores.

Marcuse, Herbert. ***Ensayos sobre Política y Cultura***. 1970, Barcelona. Ed. Ariel.

Marcuse, Herbert**. *Tolerancia represiva***.1977, Madrid. Editorial Nacional.

Marcuse, Herbert, ***El hombre Unidimensional***, Buenos Aires: Editorial Planeta, 1993.

Neill, A.S.,***Summerhill***. 1988, Madrid. Editorial Eumo

Peiró, Antonio. ***Los niños (Colección, "Los Marginados")***. 1978, Barcelona. Editorial Dopesa 2.

Reguera, .M., ***Cachorros de nadie*.** 2002, Madrid. Editorial Popular.

Reich, Wilheim i Schmidt, Vera. ***Psicoanálisis y educación*.** 1980, Barcelona. Cuadernos Anagrama, Editorial Anagrama.

Rochefort, Christiane, ***Los niños primero***. 1977, Barcelona. Editorial Angrama.

Tizio, Hebe. ***Por que son necesarias las instituciones?*** (dins del llibre reinventar el vínculo educativo, coordinadora: Violeta Nuñez). 2003, Barcelona. Editorial Gedisa.

V.V.A.A.. ***UHP (Uníos Hermanos Psiquiatrizados en la lucha contra la Mercancía).***2007, Madrid. Edita: Taller de Investigaciones Subversivas UHP.

Zizek, Slavoj,***En defensa de la intolerancia***. 2009, Madrid. Ediciones sequitur.

Altres documents consultats

Revista Archipiélago 76: ***Psicología crítica*.** 2001, Barcelona. Editorial Archipiélago.

Revista archipielago 53, ***Programas de subversión, sociología crítica*.**1998, Barcelona. Editorial Archipiélago.

Revista Archipiélago 21: ***Pobreza y peligro*.** 1995, Barcelona. Editorial Archipiélago.

Espai en Blanc**, *Malestar social***;
http://www.espaienblanc.net/El-malestar-social.html

Espai en Blanc, ***Más allá de la crítica de la vida cotidiana*.**
http://www.espaienblanc.net/Mas-alla-de-la-critica-de-la-vida.html

Revista Etcètera: ***El impase ciudadanista***; Juny 2001, Alain C.

Revista Etcètera 46: ***Criminalización de la precariedad y la pobreza*.** 2010, Barcelona. Colectivo etcètera.

Revista Monogràfica Panòptico. Número 4: ***La ley Penal Juvenil: visiones críticas.*** 1997, Editorial Virus.

«...i acaba la cançó, perquè vull,
tot comença en un mateix!»

Ovidi Montllor, Perquè vull.

Per qualsevol aportació, dubte,
crítica o insult dirigiu-vos a:

elvenedordesomnis@gmail.com